

SLOVENSKI NAROD.

Izkušnja vsakega člena, izkušnja modela in pravilnosti.
Inserat: Prostor 1 m/m x 34 m/m za navadne in male oglase 40 vin,
za uradne razglase 60 vin, za poslano in reklame 1 K. — Pri naročilu
nad 10 objav popust.

Vprašanjem glede inseratov naj se priloži znak za odgovor.

Upravištvu „Slov. Naroda“ in „Narodna Tiskarna“ Knaflova
ulica št. 5, priljubno. — Telefon št. 80.

„Slovenski Narod“ velja v Ljubljani in po pošti:

v Jugoslaviji:		V inostranstvu:	
celoletno naprej plačan	K 84—	celoletno	K 95—
polletno	42—	polletno	50—
3 mesečno	21—	3 mesečno	25—
1	7—	1	9—

Novi naročniki naj pošljejo v prvi naročnino vredno 100 po nakaznici.
Na samo pisarna naročila brez poslatve denarja se ne moremo ozirati.

Vredniti „Slov. Naroda“ Knaflova ulica št. 5, I. nadstropje
Telefon št. 34.

Dopolnje sprejema se podpisano in začetno frankovano.
Rekopisov ne vrača.

Posamezna številka velja 40 vinarjev.

Ex lex?

Kdor se udaja teoretiziranju ali celo pravniki formalizmu, bi lahko o dosedanjih pravnih temeljih SHS napisal vse polno razprav, ker se da sedaj vsako pravno naziranje brniti v teoriji. Po formalnem pravu danes pravzaprav ni zločina niti prestopka proti ustavi, proti vladavini, proti integriteti države in narodnega jedinstva. No, formalno pravo pa v takšnih dobah ni prvo, ampak zadnje.

V soboto smo zapazili v članku „Ex lex“, da je v bistvu tudi naš gosp. poverjenik za pravosodje mnenja, da je sedanja državna oblika rekel bi „vo-gelfrei“. K takšnim sklepom dovaja pravniški formalizem, ki postavlja do-brobit bistva pod korektnost forme.

Vsa čast pred dobrimi pravniki izjavljani. Pozabila pa so, da se mi nahajamo še vedno v revoluciji, ki je stacionarna, deloma radi razdrapanosti na znotraj in prevlekle upravne razlike v zgodovinskih sestavinah naše kraljevine, in pa radi počasnega dela pariške konference. Slovenija, Banovina, Medjumurje in severna Podravina, Vojvodina, Dalmacija, Bosna — in Srbija in Crna gora so prelomile staro ustavo. Nova ustava velja po analogiji, ki jo ustvarja volja naroda. Formalno bi niti volje v novo konstitucijo ne bile veljavne, ker je do konstitucije vsak čin revolucionaren in po starih zakonih neveljaven. Toda suprema lex populi voluntas, in ta najvišji zakon, ki je danes ustvaril definitivum, a formalni provizorij, zahteva, da bodi vsaj ta provizorij veljaven do formalnega definitivuma, in da bodi ščitena proti vsakemu novemu poskusu zavirati konsolidiranje države. Ščiten za dejanjem!

Med nami so iz raznih vzrokov na delu destruktivni elementi. Na Štajerskem nekateri rovarji, drugi v Beli krajini, tretji drugod. (Vse skupaj se-šeste na prste — da ne bo nepotrebnega poplaha! Toda čisto brez njih ni smo. Ušvice je pa ušvice, ali ima 5 uš ali pa vse polno.) Ali naj pomanjkanje formalnega pravnega temelja do-voljuje raznim hujšakcem, da delajo kar se jim ljubi, samo zato, ker še ni smo tako daleč, da bi vsako destruktivno besedo ali poziv mogli subsumirati pod § novega reda? Če velja stari zakon per analogiam za tatove in slične gospode, mora veljati ravnotako za one, ki skušajo — manjšina, kakor so, — rušiti sedanjo na volji naroda zgrajeno uredbo. Če bo konstituenta dala kasneje njim prav, se uklonimo. Toda vsiljevati si ničesar ne damo, zlasti ne od dvojice, trojice rovarjev, marveč zahtevamo, da štiti sedanjo vladavino zakon, naredba, izkratkata pravno sredstvo. Četudi oktroirano v imenu naroda! Četudi provizorij!

Demokrati? O da, in zato smo s tega mesta in sicer opetovano naglašali: Narodno predstavništvo vzemi na znanje dosedanje naredbe, ali jih nadomesti z novimi iz lastne inicijative. Radi mene pozovi tudi ministra na odgovor. Toda dotlej mora biti država in vladavina ščitena po provizorijni naredbi. Poverjenik, ki je kot strankni zaupnik v vladi sprejel svojo funkcijo od sedanjega ministrstva, najbrže ni v vrsti za to, da polemizira, ampak da izvrši svojo nalogo; formalno stran pravne konstrukcije pa naj eventualno po njegovi inicijativi rešijo poslanci. Ne za pravniško polemiko in za formalistična utemeljevanja, ampak za red v državi mu je treba skrbeti v prvi vrsti in s trdo roko in brez obzira je treba prijeti one, ki delajo proti redu, pa naj bodo to nemški notariji ali dva hujšaka v Beli krajini ali hujšaki v Mariboru ali drugod. Če kdo, pač ti ljudje ne rabijo pothu, ker je tega že tak dovolj!

Če pa poverjenik, ki po nenapisanem ampak od središnje in deželne vlade praktičnem pravu ni drugo, ko član izvršilnega organa ministrskega sveta in njegove ekspoziture, vključ temu misli, da ne gre izvajati te funkcije, in če njegovo in njegovega prežidjalnega biroja osebo in juridično preprčanje ne prenese konstrukcije provizorija, potem preostane samo — konsekvence. Tertium non datur.

Upam, da objavljeni pomisleki so razumeti v tem smislu.

Dr. Vladimir Kosič

Prenos Zrinskega in Frankopana.

Svečanost v spomin teh dveh jugoslovanskih mučenikov se bo vršila v Zagrebu dne 30. aprila (v sredo) dopoldne ob 9. uri. Iz Ljubljane pojde tega dne zjutraj ob pol 4. uri poseben vlak v Zagreb. In sicer ob zelo znižanih voznih cenah (III. razred v Zagreb 14 K 85 v, II. razred 22 K 73 v, I. razred 38 K 18 v). Vlak se bo vračal še istega dne ob pol 7. uri. Dosele so prijavila zastopstvo sledeča ljubljanska društva: „Sokolska zveza“, „Orlovska zveza“, Družba sv. Cirila in Metoda, Glasbena Matica, Leonova družba, Matica Slovenska, Muzejsko društvo, Slov. kršč. socialna zveza, Splošno žensko društvo, Slov. ženska zveza. Pozivljajo se s tem še druga društva, da se prijavijo in sicer najkasneje do torka (29. aprila) do 11. ure dopoldne prof. dr. Ilesiču (Ljubljana, Zarnikova ulica 9). Izvenljubljanska društva naj se pridružejo na svoji najbližnji postaji. Pozivlje se pa obenem vse slovensko občinstvo, da se udeleži slavnosti v čim večjem številu; to bo tem lažje, ker pojde poseben vlak in so cene jako znižane. Vozni listki se dobe kar pred odhodom vlaka pri blagajni.

Dr. Fr. I.

Prelomi in polomi.

Pripravljali smo polom Avstrije in zato snovali slovansko trozvezo, zvezo Jugoslovancov, Čehov in Poljakov. To je bilo pred letom dni. Za jesen in zimo smo obetali kurze in predavanja o Čehih in Poljaki; nastalo je celo Društvo ljubiteljev poljskega naroda.

Bilo je to cvetje; sadu pa ni obro-dilo. Razen ene same izjeme ni bilo ne čeških ne poljskih tečajev. Torej polom?

Tolmačili bomo ta polom z raznimi razlogi, z veljavnimi in neveljavnimi. Jaz na pr. poverim: Iztisnjen sem bil z vseh mest, kjer in odkoder se lahko življenje kibile, ali pa sem se umaknil sam; drugi bodo rekli: Postal sem to in ono in nisem utegnil. Vsi povprek bomo pa priznali, da smo si urejali novo hišo, dom jugoslovanski in da smo z urejanjem imeli in še imamo čez glavo dela; ni bilo torej mogoče, misliti na trozvezo, zlasti ne na kulturno. Velja. Samo da smo pri tem pozabili, da velja vse to tudi za naše češke in poljske zaveznike, smo začeli kratkoma zabavljati čez njih, dasi v tem oziru povprek niso več krivi nego mi. Kar se tiče Čehov, hočem tu citirati list češkega prijatelja, ki sem ga prejel pred kratkim. Tu citamo:

„Češka javnost se je po preobratu začela baviti le z notranjimi češkimi razmerami, s politiko mandatov, ministrov, denarja, protekcije, socialističnih zahtev, popularizacije agrarnikov i. t. d.; za zunanjo politiko ni bilo pažnje. Kakor v stari Avstriji, se je zu-

nanja politika pustila le diplomatom, čeprav ima v demokratiški državi javnost tudi za zunanjo politiko del odgovornosti na sebi. Sigurno nimamo toliko tradicije in torej tudi ne toliko sposobnih žurnalistov in uradnikov kakor na pr. Srbiji... Ne čudite se potem, da je jugoslovansko vprašanje bilo tudi zanemarjeno. Brez glasa o Jugoslovanih pa češka javnost ni ostala; zato je preskrbel „jugoslovanski blok“. Inž. Pára je v smotri: „Narodu“ napisal članek o Trstu, tudi „Nar. Listy“ so imele od njega razpravo o tržaškem vprašanju in pa „Česká Revue“. Dne 21. febr. in 23. marca je Pára predaval o češko-jugoslovanski meji; drugega predavanja se je udeležil tudi minister Staněk; časopisi „Narod“ in „Pravda“ sta objavila njegovo poročilo o obeh predavanjih. Pozneje je sklical dr. Daneš, ki je s Páro sodeloval na „koridorju“, sestanek 20 mož, ki se posebe bavijo z Jugoslavijo. Glavni referent na tem sestanku je bil dr. M. Kautský... Jugoslovanski „blok“ dokazuje, da je Čehom zveza z Jugoslavijo sedemkrat cenejša nego zveza z Italijo; taki dokazi pa seveda učinkujejo tudi pri „nametno-egotističnih“ gospodih. „Največ smo zakrivila“, končuje moj dopisnik, „s tem, da Čehi in Jugoslovani nismo šli s skupnim programom v Pariz in da dole niti ena slovanska država nima v šš svoje ustave belede „Slovanc“.

Moj češki prijatelj je tu pogodil pravo. Naša lanska trozveza je bila negativnega značaja, t. j. imela pred vsem cilji, Avstrijo zrušiti, a nismo razmišljali o programu za pozitivno delo, ki nas je čakalo po polomu Avstrije, zlasti za vnanjo politiko.

Bilo je malo časa in nismo mogli vsega storiti; to je res. A grdo bi bilo, kriviti za vse to le druge in nikoli iskati krivde tudi pri sebi. Grdo pa bi bilo še prav posebej, če bi bili lani zagnali hrup slovanski le zato, da se rešimo Avstrije, potem pa sli vsak svoje separatistično pot. Bilo bi to moralno grdo, politično-kulturno pa škodljivo za našo bodočnost. Ne mislim tu razpravljati, o prihodnjih naših gospodarskih, prometnih stikih ali o odnosih naše vnanje politike. Vsa ta konkretna vprašanja so pa v naravnih zvezi z vsjo občno smerjo našega duševnega življenja. In na te obče duševne smerice ne smemo pozabiti niti dandanes, sredi muih konkretnih skrbi; zakaj temelji morajo biti povsod rano in trdno položeni. Zato oni kurzi, ki smo jih lani obetali, ne smejo ostati le beseda, marveč se morajo čim prej ustvariti ter spraviti v okvir trdne organizacije. Pri te ne smemo — radi hipnih akutnih ruskih boleznih — zane-mariti tudi Rusov. Ruski svet boode na nekda igral še veliko ulogo za Slovane, večjo med svobodnimi Slovani nego jo je igral med potlačeniimi.

Prekinili smo vezi z nemškimi svetom. V naših šolah ne bo nič nemščine ali pa le malo; sigurno nam je šola ne bo dala toliko, da bi večina mladine

z lahkoto čitala nemške znanstvene knjige, če ni bivala po nemških mestih ali v nemškem militeju. Ali se bomo po šolah naučili toliko francoščine, kakor smo se dosle nemščine? Na vsak način bo morala francoščina dobiti znatno število ur, ali tudi potem bo doseženo znanje zelo papirnatost, ker nam za francoščino tukaj doma manjka popolnoma militeja, ki daja vsakdanjo spretnost izražanja ter vadi uho. Laže bi v tem oziru šlo z italijanščino, toda to je iz drugih ozirov kritična stvar. Iz vsega tega sledi, da bo ta mladina, ki sedaj odrasla, slabo znala svetovne jezike, če ne bo izredno marljiva. Nadomestilo za ta nedostatek dobimo in imamo v razširjenem svojem lastnem narodu, v razširjenih domačih kulturnih sredstvih; t. j. srbo-hrvatska znanost in polagoma tudi umetnost (beletristika) nam morata postajati povsem domači; v to svrhu pa je seveda treba popolnoma (vsaj pasivno popolnoma) obvladovati srbo-hrvatski jezik. Vidim, da se res srbo-hrvatske marljivo učijo slovanski svet; trebalo bi pa vsekakor stolice za srbo-hrvatsčino tudi na bodoče vseučilišče v Ljubljani, kakor je že stolica za slovenščino v Zagrebu in bo sigurno tudi v Beogradu. Dosedaj se ni nič slišalo, da bi se pripravljala taka stolica, in za naše slaviste bi moralo biti obvezno, da napravijo izpit ne le iz slovenščine, ampak tudi iz srbo-hrvatsčine in da se oboje smatra za en izpit. Očitni nam se tudi druge slovanske jezike; naj se ne zgodi nikoli več, kar se je zgodilo, da je slavist rekel, češ, teh in teh del nisem uporabil za svojo nalogo, kar se pisana — poljski.

Simšali bomo postali francoski, morda tudi angleški, a pred vsem moramo postati svoji, t. j. slovanski; če ne, bo duševni prelom obenem polom.

Dr. J. Silvestri

Mirovna konferenca.

(Konec.)

Pariz, 18. aprila.

Slab utis je napravila v Parizu vest, da ostane angleška delegacija mnenja, da so mirovni pogoji ne smejo objaviti prej, predno se ne priobčijo nemškimi poslancem. V francoskem senatu je bila predložena izjava, ki so jo v nekaj minutah podpisali vsi senatorji, in v kateri se znova zahteva mir, ki je vreden trtevin in žnag, ki garantira trajen mir, zabranjuje ponovitev svetovne vojne in ki nalaga Nemcem povračilo vseh stroškov in vse škode. Obnašanje Lloyd Georgea si razlagajo deloma z vplivom njegovega najnovejšega izvedenca, ki si ga je dobil iz Londona, nekoga Mr. W. H. Dawsona, pisatelja več knjig o Nemčiji in moža, ki je v prvem in drugem zakonu bil oženjen z Nemkama, kar je v Angliji smuljivo. Poklical ga je k sebi kot izvedenca, ker se mu je dopadel nek njegov članek v Manchester Guardi-

anu. Ta Dawson se energično protivi nameri, da bi se Odansko in del Slo-venije dala Poljski in je tudi v svoji naj-novejši knjigi „Problems of Peace“ tr-dil z ozirom na avstrijsko vprašanje, da nimajo zavezniški nobenega interesa na razpadu Avstrije in da bi bilanca vseh argumentov poprej zahtevala ravno nasprotno. V zvezi s takšnim izjavami si je treba poklicati v spomin, da so Angleži pred kratkim spravili bivšega cesarja Karla iz Ekartsana v Švico na varno in da se nahaja tam cela kopa habsburških agentov, kakor tudi, da je bivši cesar še imel dovolj poguma, da je prekal svojo odpo-ved tronu, ker mu je bila izsiljena. Celi aparat avstro-ogrskih konzula-tov in poslanstev v Nemčiji, Bolgariji, Turčiji, nevtalnih državah in pod imenom dotične varstvene države tudi v sovražnih državah deluje še vedno naprej pod pretežno likvidacije ter je zaseden od samih nemških in madžar-skih uradnikov, ki ne delajo drugega, kakor da se napenjajo s poskusi, kako zopet pripomoči povratku starega si-stema, ki jim je dal malo dela pa mnogo jela. Skrajno potrebno je, da bi kraljevina SHS, ki ima v srbskih di-plomatih že svojo lastna zastopstva, pri dunajski vladi protestirala proti takšnemu nekoristnemu in celo škod-ljivemu zavlačevanju in nadaljevanju izdatkov. Če se ti izdatki zaračunajo v likvidacijske, jih ni ne smemo pla-čevati.

Da se končno spomnimo tudi pri-znanih tolovajev in banditov na vojni in na kongresu, opišemo še ta domo-dek: Dne 3. aprila je med posvetovanji Četvorice o Nemčiji eden od gospodar-tenkrat vprašal signor Orlando, da-li bi bil pripravljen svojim trem kole-gom podati ekspozice o jadranskem vprašanju. Po tej metodi prihajajo tu razna važna vprašanja na dnevi rad in po tej metodi jih obravnavajo. Si-gnor Orlando ni imel pri sebi dok-mentov in prilog, to se pravi, da ni imel pri rokah velike taške za akte, brez katere si ni mogoče misliti dobre-ga uradnika v stari Avstriji in drugod. Toda Orlando je premagal tudi to za-preko in je govoril podrgno uro, zlasti o severnem Jadranu in o Reki. O juž-nem Jadranu in o Albaniji se mu mon-da ni zdelo vredno izgubljati besede. Zahteval je, da se londonska pogodba popolnoma izpolni in je zastopal mnen-je, da se Italija ni nikdar pridružil 14 Wilsonovim točkam, ki sicer naspro-tujejo londonski pogodbi. Teh 14 točk je tvorilo pač podlago za premirje z Nemčijo (vidi se, kako delata tu Italija in Nemčija roko v roki), ne pa za Av-strijo, ker je z le-to bilo premirje sklenjeno že več dni prej. Rekel je, da bi Italija ne nasprotovala težnjam, da se stvorijo dobri sosedni odnosi med njo in Jugoslavijo, da pa odklanja vsako debato o londonski pogodbi, kjer bi druge države sodile Italijo in kjer bi Jugoslovani nastopali kot ena-kovredna stranka. Potem je prišel

LISTEK.

Albert Št.

Nekoliko o naši narodni noši.

(Dalje.)

Zena je imela namesto šapla za-daj v lasih vtaknjeno iglo.

Dekleta nosijo na glavi zavijačo, ki je zadaj zadržana v gube, spredaj (na temnem) pa je z zlatom vezan trak.

Tudi slavni naš Vodnik omenja žensko narodno nošo v svoji pesmi „Zadovoljni Kranjci“, priobče-no v „Pisarnicah“ leta 1781. Tretja ki-tica te pesmi se glasi:

Imam oblačilo
Domačega padvana,
Zenica pa krilo
Iz pravega mezlana;
Se sveti na lice
Ko pih moj škriat,
Nje šapelj, iglice,
Nje modrec je zlat.

(Dr. Jos. Lovrenčič razlaga v „Briju“ str. 7.: „Podlani“ (Vodnik ima po gorenjskem narečju: „podvane“) je drugi, pozni lan, ki se seje v sv. Ja-kubu ter je slabši od prvega; prvi, zgodnji lan se seje pa spomlad.

Narodno nošo pa omenjajo tudi raz-ne narodne pesmi, kakor n. pr. ta-le:

Ko bi jaz vedela
Kje je moj ljubi,
Jaz bi mu kupila
Sama za svoje,
Lajbelček čist rdeč,
Da bi biv vsakmu všeč,
Da bi ga nosil fantič moj.

Srajčko brkalasto
z žido prešepano

Izprememba iz novejšega časa:

Lajbelček žametov
Da b' se bolj spametovov

Hlače baržunaste
z žido prešepane
Id. Id.

Nevenljivih zaslug za opise in slike slovanskih narodnih noš ima tudi Emil Korytko. Dr. Ivan Prijatelj piše v „Izvestju Muzejskega društva za Kranjsko“, I. 1909, str. 85.

„Poleg zbirke narodnih pesmi je bilo najvažnejše delo, ki se ga je lotil Korytko, zbiranje slik narodne noše po slovanskih in sosednjih hrvaških kra-jih. V ta namen je stopil Korytko s

zvezo z ljubljanskim slikarjem Kurzem pl. Goldensteinom, ki mu je naslikal v celoti 70 podob. Po Korytkovi smrti jih je kupil dr. Chrobath, po njem jih je podedovala njegova hči Luiza Pes-jakova, iz njene zapuščine pa je kupil dež. odbor Kranjski za „Radolphium“, kjer se sedaj nahajajo.

Od teh 70 slik jih je po bakrorezu L. Zehmayerja z Dunaja v Carnio-liji iz l. 1844. dvanaest in sicer: noša iz ljubljanske okolice, Smled-nika, Prema, Trnovega in Krakovega, Šiške, Poljan na Dolenjskem, Bohinja, Skof-je Loke, Osilnice, Ipave in Polhovega gradca. Opisal jih je tedanji urdnik Carniolije, Kordisch. Naj podam tu kratek eksceprt onih iz-med teh opisov, ki se mi zde najzani-mivejši.

Noša iz ljubljanske okolice (slika I.).

Moški: zelena baržunasta če-pica, spredaj nizka, zadaj visoka; pi-sana volnena ali svilena vratna ru-ta; suknjen rdeč telovnik z gosto vrsto srebrnih gumbov; hlače irhaste ali iz črnega domačega platna; čez ko-lena visoki škornji; pozimi kožuh z vezeno rožo na hrbtu.

Zenska (perica): avbza, obšita s kožuhovino, čez njo je zavezana bela peča (tako so nosile tudi krog Skofje Loke); ramena, volnena ali svilena ruta; dolgo široko krilo iz goren-

skega mezlana (ital. mezza lana t. j. pol volne pol platna); širok, platen, moder predpasnik, posut z belimi pikicami; dolga rujava suknena jo-pa, podložena in ob vratu ter ob spred-njih robih obšita z rdečim blagom, nje sprednja konca sta zavilana nazaj, lu sta zadaj zapeta (vidna je podloga); škornji imajo črna stopala in rujave škornjice z ozkim zelenim jermenčkom nad gležnji.

Noša iz ljubljanske okolice (slika I.).

Moški: črna klobuk s širokim krajevci; črne platnene ali rujave me-zlanaste hlače (kroj kakor pri irha-stih); telovnika poletni niso nosili, pač pa so videle raznobarne nara-mnice (domači izdelek); jopič (kam-ljola) iz domačega, belega suknja, ob obeh straneh gosta vrsta gumbov, okrašenih z rožami; čez kolena visoki škornji; poklejen (rumenkast) platen dežnik.

Zenska (terica): bela vezena peča; kratki rokavci (ošpeteli), na ramah in ob zapestjih obšiti z gorenjskimi, ozkimi, modrimi trakovi (per-keci); zlat ali srebrn modrc (iz bro-kata), po šivih posut z ozkimi, črnimi, baržunastimi trakovi; rujavo volneno krilo, spodaj posuto z zelenim svi-lenim trakom, nad tem pa dve vrstici srebrna in rdeča; moder, platen predpasnik, posut z belimi pikicami.

predlog, naj se zaslži tudi govornik Jugoslovani. Orlando je na to izjavil, da temu ne nasprotuje, da pa njega pri tem zaslujanju ne bo, ker zahteva že takt, da se Italija ne udeležuje razprave istočasno kot stranka in sodnik. Ni si pa mogel kaj, da ne bi bil istočasno izjavil, da on osebno ne more sedeti za istim stolom s »sovražniki«, ki še niso priznani in ki so krivi smrti pol milijona laških vojakov. Ravno pred letom dni pa ni imel tega pomisleka, pa tudi njegov kralj ne, ko so se sestali v Rimu z našim sedanjim zunanjim ministrom Trumbićem in ko so v Rimu dali svoje soglasje s kongresom tlačenih narodov in z onim rimskim paktom, ki ga danes zatajujejo. »Times« pripominja, zakaj je pozabil Orlando na izjavo, kako je to, da so pred letom laške izjave dale temu »sovražniku« poudarka, da je delal skupno z Lahi in da je dovedel do onega poloma Avstrije, ki je dal Italiji možnost, da je na Piavi diktirala mir. »Daily Mail« pravi, da delalo Lahi bluff s svojo grožnjo, da bodo konferenco zapustili, če se londonska pogodba ne prizna. »Če se sklicujejo laški zastopniki na to pogodbo kot temelj svojih zahtev, je treba konstatirati, da sami niso te pogodbe popolnoma izpolnili, ker niso nanovevali vojne Nemčiji takoj že leta 1915.«

Dr. Trumbić je na to razložil vzroke, zakaj mora Reka ostati nam kot naša glavna luka. Skliceval se je na Ogrsko goljufijo § 66 ogrsko - hrvatske pogodbe iz l. 1868 in povedal, da bi brez te goljufije sploh ne bilo reškega vprašanja. Naglašal je, da laško prevladstvo Reke ni domače, ampak od Ogror importirano. S Sušakom je na Reki še danes naša večina. Laško trditev, da gre 7% hrvatske trgovine preko Reke, je lažnjiva, ker je hrvatski del vsaj 50% in ta del se bo sedaj z ostalo Jugoslavijo še ogromno pomnožil. Reška luka je zgrajena s hrvatskim denarjem, ki so ga Ogrs s pomočjo finančne nagodbe iztisnili iz Hrvatov, in plovba je večinoma v hrvatskih rokah.

Lahi razvijajo tu z velikimi demagogičnimi sredstvi marljivo in agresivno propagando, vsled katere jih je že začela antipatija mnogih mirno mislečih zaveznikov, zlasti ker opazujejo, kako iščejo Lahi zveze z Madžari, Nemci, Dunajem, z našimi nasprotniki na Balkanu in kako so si dali zlasti prodati od Dunajčanov tržaško trgovsko mornarico, na kar sem v Parizu še posebej opozoril. Pariški listi stoji večinoma na laški strani, izjemoma »Journal des Debats« z dobro instruiranimi uvodniki znanega zgodovinarja Auguste Gauvaina. Značilno je, da govore Lahi naša še vedno o »miru z Avstrijo«, ki za ostale velesile že zdavno več ne eksistira. Gospod minister Barzilai se tu peča s propagando in pravi, da se mora mir z Avstrijo skleniti istočasno kakor z Nemčijo in da se istočasno tudi določijo meje Italije, na nai stane kar hoče. Italija zahteva Valono. Če bi prišla Valona v druge roke, bi to ohranilo njeno jadransko politiko. Italija noče cele Albanije, pač pa protektorat nad njo. »Ker iei Albanci zanaajo in ker je ona bolj ko kdo drugi priprava, da straži in čuva albansko neodvisnost«. V Mali Aziji je Italija pravilna, da se nagodi z Grško, toda ta nagoda bi bila odvisna od ureditve grško - laških nasprotij v Albaniji. Barzilai obžaluje, da je neizmerna pretiranost jugoslovanskih zahtev onemogočila vsak poskus diskusije o jadranskem vprašanju. »Če bodo izpolnile vse italijanske zahteve (ne samo po Gorici, Trstu in t. i. t. i., ampak tudi po Reki in Dalmaciji do Solita), ostane Jugoslaviji še vedno šestkrat tako dolga obala, kakor bi jo imela Lahi na istočni strani Jadrana.« Barzilai pravi, da nam ostane še vedno devet pristanišč, in nekaj od njih, ki so največje važnosti. Med te največje šteje tudi Makarsko, Bakar in Senj! Prebrano konča ta gospod: Če bodo Jugoslovani upoštevali ta dejstva, se bodo pomirili v zavesti, da je treba živeti v dobrem sosedstvu z velesilo, kakoršna je Italija.

cam, obrobien s širokim baržunastim trakom, ki je ob obeh straneh obšit s srebrno vrstico; uniat pas je imel vdolane cinaste ali srebrne žehličke ter rdeče rožice (je zelo redek); škornji so taki, kakor so opisani zgoraj pri perici (slika 1.).

Trnovsko predmestje (krog l. 1784; slika 4.).

Ribič: klobuk s širokimi krajevci, z vrstico pritrjenimi na nizko štulo; suknjen, rdeč (skrlatast) telovnik z gosto vrsto pozlačenih gumbov, ob njih obeh straneh in krog vratnika pošt z zlatimi vrvicami; modre suknene, do pod kolena segajoče hlače; svetlo modre, tržiške nogavice; nizki čevlji s cinasto ali srebrno zapon.

Ribičevka: avba s črnim svilenim čelom, čez njo bela peča; ošpeteli (glej opis pri sliki 2.); iz krilo iz črnega mezlana, brez našiva; predpasnik (glej opis, slika 1.); jopna, rujava suknena, ob vratu, ob prsih in zapestju pošita s črnimi baržunastim trakom; meden ali srebrn pas, od tega je visel na jermenčku ali na vrvi pritrjen zaprt nožiček; rdeče volnene nogavice; črni šolni s svilenim pentlo, pete in robovi podplati so bili rdeče pobarvani.

(Dalje prihodnje.)

Jugoslovani bodo v bodoče pravilno ocenjevali moč Italije in vrednost njene besede. Brez znanja v tujo pomoč ali v kakšno zvezo narodov bodo dogradili svojo narodno in gospodarsko silo in se z dobro politiko brez obotavljanja pripravili na negotovo bodočnost, ki vstaja iz pariške konference.

T. Šorli:

Ples nad vulkanom.

Pariz, 18. aprila 1919.

V nekoliko dneh bodo predložili zavezniški delegatomi nemške države v Versailles mirovne pogoje. Po listih in izjavah merodajnih oseb soditi, bodo ti pogoji trdi. Predvideva se vojaška okupacija levega brega Rene za dobo 15 let. Rudniki doline reke Saare bi prešli v last francoske države. Tudi na desnem bregu Rene se menda namerava prevzeti varnostne mere. Volna odškodnina, ki se bo zahtevala, bo ogromna. V zadnjem času sepiše, da bodo prvi dve leti pri vojaški okupaciji levega brega Rene sodelovali tudi Angliji in Amerikanci, dočim bode v naslednjih 13 letih ta naloga pripadala edino le Francoski in Belgiji.

Ako bode temu tako, opustila je konferenca misel splošnega razoroženja in ustvaritve Društva Narodov v onem smislu, kakor je bil zamislil predsednik Wilson. Nekaj časa se je zdelo, kakor da se je opustila misel vojaške okupacije delov nemške države, ker so mnogi smatrali, da sta Francoska in Belgija sami preslabi, da bi mogli dolgo držati Nemčijo v šahu s svojimi četami na Renu, ker sta baie Anglija in Amerika izjavili, da ne bi mogli sodelovati pri okupaciji. O sodelovanju Italije se sploh ni pisalo. Vendar izgleda, da se je končno misel vojaške okupacije le sprejela, če tudi le kot mera, ki naj bi Nemčijo prisilila, da plača vojno odškodnino, k se bo od nje zahtevala.

Ničesar se sicer ne more trditi z gotovostjo, ker so se člani Sveta Četvorice zavili v molk, kar se tiče njihovih sklepov. Ako pa jemljemo v obzir dejstvo, da velika večina francoskega in angleškega parlamenta izvršuje silen pritisk na delegate teh dveh držav v protiwilsonovem smislu, in da sta toliko Clemenceau kolikor Lloyd George dala tem večinam novsem pomirjevalne izjave, ni nade da bi mirovni pogoji nosili čisto Wilsonovo barvo. Tudi vodilno časopisno ne prikriva čisto nič svoje nesozlasnosti s principli predsednika Zidindjenih držav. O Italiji ni treba niti govoriti. Njeni delegati imajo ves interes na tem, da Wilsonovi principli ne pridejo do veljave pri sklenitvi mirovne pogodbe z Nemčijo, ker bodo to lahko izkoristili proti Jugoslovani. Italija je bila sicer v vojni z Avstro - Ogrsko, ali kakor znano, ona pod Avstro - Ogrsko ne razumeva Nemce in Madžare, nego edino le Jugoslovane.

Še nedavno se je smatralo, da bo ostalo vse delo mirovne konference brez praktičnega rezultata. Če se ne konsolidirajo razmere v Rusiji. Od onega časa se je boljševizem približal zapadu z orjaškimi koraki. Nekatere naivne butice so mislile, da bo to dejstvo bolj utrdilo prvotno pronicanje, da brez mira na iztoku mir na zapadu ni mogoče. Dale so se voditi po toku solnca, smeri preseljevanja narodov i. t. d. Zgodilo na se je, da je obveljala staroslavna politika ofice nola. Strah pred boljševizmom sicer raste, ali nič se ne stori, kar bi ga razorožilo. Nasprotno, kakor kažejo dogodki, se naravnost pripravlja tla vsenavojno temu novemu evanđeliju prihajajočemu od iztoka.

Služaj Ogrske bi moral služiti kot svarilo. Če se ne stori nič posebno izdatnega, se bo Leninovo gospodstvo raztezalo v prav kratkem času vse do mej kontinentalnih zapadnih držav. Nemci razlašajo vsemu svetu, da ne bodo podpisali mirovne pogodbe v slučaju, da ista ne bode slonela povsem na Wilsonovih principlih. Kakor je bilo ponovno čitati v francoskih časopisih, se bode vojna odškodnina mogla izterjati od Nemčije samo, ako bodo v le-tei vladale urene razmere. Ako zavladava v Nemčiji boljševizem, ista ne bode mogla ničesar plačati. Nikdo na ne more tamčiti, da Fbert in Scheidemann ne bodeta sledila vzgledu grofa Karolyia, ako se jima bodejo zdeli mirovni pogoji pretrdi. V tem pozledu se zavezniški nahajajo pred strašnim dilemom. Če Nemčija ne podpiše mirovne pogodbe, treba je bo v to pristiti Kako na nai se to izvrši, v kolikor se tiče plačanja vojne odškodnine znašajoče, kakor nekateri trdijo, vsaj 100 milijard, če bode v Nemčiji vladal sovjetski režim? Kakor znano, je boljševizem tudi silno nalezljiv in predstavlja realno nevarnost za okupacijske čete no skoro petih letih vojnega stanja. Vrhutega je edina država, ki na iztoku loči Nemčijo od Rusije, Poljske, v kateri socialne razmere nikakor niso idealno urene. Preko nemške Avstrije in Madžarske pa je zveza med Nemčijo in Rusijo neretirana z ozirom na to, da je iztočna Galicija v oblasti sovjetov.

Položaj Zavezničkov, ki imajo vsakakor trdno voljo, da s klenolo traten mir, pa nai že eni mislijo, da to dosežejo notom vataških amnaci, a drnel notom vsesohle rekonvalescence in vsesohle razoroženja, je torej skrajno težak. Nič ne vemo, kaj nam domesejo bližnji dogodki. Če se Zaveznički v zadnjem trenutku vrnejo k Wilsonovim principlom — upanje za to ne bi

bilo izgubljeno, če ne bi se Francoska naslanjala prav v vsem na Italijo — se bo morda našel izhod iz današnjega težkega položaja. Drugače nikdo ne more presoditi posledice, ki bodo nastale za sedanje Sloveško družbo. Mirovni pogoji sloneči na zastaralih principlih bodo brezdvomno dovedli boljševizem do mej zapadnih držav. Kdo more zatrdno reči, da ne prekoraci tej mej?

Ivan Vavpotič:

Jugoslovanska umetniška razstava v Parizu.

Kakoršna se nam razodeva in v kolikor so dovolile sovražne okolnosti — razdejanja in sovražnikovo ropanje — to oživiti, jugoslovanska umetniška razstava ni toliko umetniški manifest v vajuem smislu besede, marveč manifest, — manifest naroda — klic, ki je privrel iz vesti, spominov, trpljenja in globokih težnj celoga naroda.

Njegovi umetniki so tukaj njegovi poslanci na mirovni konferenci — tako pričena svoj predgovor katalogu jugoslovanske umetn. razstave v Parizu slavni francoski kritik in estet, član inštituta g. M. André Michel.

In zares ni smelost, če trdim, da pomenja ta razstava za nas Jugoslovane tak naroden manifest, slovesno pričanje našega bitja, kulturnega žitja in stremjenja, — da pomenja, ker splošno vsnela in priznana, tudi velik plus v kontinuiteti našega mladega življenja.

Ni le, da je učinkovala kot razodetje, marveč v trenutku razodetja pognala je tudi še globoko svoje korenine v vest in spoznanje kulturnega vesolstva, ki se danes zbira v Parizu.

Led je prebit in rešen prestiž, in da nismo drugega dosegli, morali bi i to beležiti kot krasen vseh.

Ne morem se tu spuščati v podrobnosti, kako in kaj je prišlo do te razstave, koliko znoja in truda, poti in stroškov, tihih zakulisnih bojev, zaprek in neprilik je — zvesta senca — spremljala to razstavo.

Končno jo imamo. Dobila je gostoljubno streho pod zaščito mestne občine pariške v divno krasnem Petit palais. Ta palača, zgrajena v umetnostne svrhe v letu svetovne razstave 1900 (za centralno razstavo francoske upodabljačje umetnosti) na enm najlepših prostranih pariških prostorov, ob elizejskih poljih na severu in stajnem Aleksandrovm mostu s prelestnim ozadjem esplanade Invalidov in veličastno silhueto kupole nad Napoleonovim grobom na južni strani, lice v lice tudi leta 1900 zgrajenemu Grand Palais, pač največjemu razstavišču na svetu, kolosu med palačami, danes ogromna šola za se ogromne številu invalidov, — je naš Petit Palais pač pravcat biser novejšje francoske arhitekture in nemala čast za naš narod, ki se je bil svetu komaj predstavil, da smo se smeli, odzavši se ljubeznivemu povabilu mesta Pariza, prav tu vtaboriti ne le kot sosedje, marveč enakovredni in enakopravni s prestavitelji davnih in najsilnejših umetniških kultur, Francozi, Španci in — Italijani.

Res je, da so dobili Španci največje in najkrasnejše prostore, mi pa le stranski dolg trakt z vestibulom — stopniščem in veliko dvorano za Meštrovčeva dela, — toda tako le ni bilo, kot so poročali svočias naši listi, da smo potisnjeni ob stran v tesen, reven hodnik. Pač je nedostajalo prostora zbog ogromnemu materialu, ki se je kopolil v naših prostorih in treba je bilo energičnih restrikcij — dasi ljubitelju marsikateremu iz tovarišev, če nismo hoteli mesto umetnostne razstave prirediti bazara.

Naši prostori so prostrana, dolga in silno visoka, morda previsoka galerija z monumentalnimi okni, vodeča iz Meštrovčeve dvorane v naš grafični oddelek ob balustradah prostranega stopnišča. O zastavljanju ne more biti govora, ker so določili Italijanom v nasprotnem traktu natančno slične prostore. Nič več in nič manj. Španci na so si bili zagisurali že pred dvema leti sedanje reprezentativne dvorane. Prav tako, kot Italijani in mi, pa so se omejili tudi Francozi na neznatnejše prostore, dasi je njihova retrospektivna izložba francoske bibliofilije in ilustratorjev zadnjih dveh stoletij pač najinteresnejša od sočasnih riztav v »mali palači«.

Vrlo in dobro prenašamo sosesčino najboljših in najsilnejših. Da se ne gubimo, da vzbujamo vobče pozornost in zanimanje, da zastaja dih, obmolne govor pred veličanstvom Meštrovčevega duha, da prinašamo tisočim dokaz naše raison d'être kljub sosesčini Zuolage, Zubiaura, da celo kljub Goyi in dragocenim gobelinom, ki jih pošiljajo Španci v boj za prvenstvo, da kljub čudokrasnim Tiepolom, ki jih pošiljajo Benečani na čelo svoje »Retrospektivne« — vse to govorim glasno in jasno za nas. Prav tako, kakor po vseh drugih dvorana, drenja se tudi po naših prostorih na tisoče in tisoče radovednosti, senzacije in tudi umetnostizeljnih in to prav vsak dan in naj si je znal še tako krasna pomlad.

Stijalni poset je za nas priznanje, priznanje, s katerim ni štedila francoska, — doslej več ali manj sovražna nam — publicistika v dan slovesne otvoritve. Prislili smo to bili, da je pristala na naše jugoslovansko ime na način, ki naj odpre oč vsem onim, ki so mnenja, da se kulturne prireditve ne morejo nikdar politično efektivno udeležiti.

V sredi prijav zadene nas kot strela s jasneja oficijelno sporočilo mestne občine, ostrona pol. predstava

re, da pričakuje slovesne otvoritve po g. predsedniku republike, ne smemo izlagati pod firmo jugoslovanskih, marveč edinole arbskih umetnikov, da se nam zabranjuje jugoslovanski naslov v katalogu, event. affišah, zabranjuje pa tudi vsaka označba imen rojstnih krajev in dežela posameznih avtorjev v katalogu — seveda z ozirom na eventualno Gorico, Splet, Zader, Istro, Dalmacija itd. — in da končno v dekor naših prostorov izobesimo izključno le srbske zastave.

»Kao jeden mož« odgovorili smo Srbij, Hrvatije in Slovenci: — Quod non!

Sklenili smo, da pospravimo in se vrnemo v domovino. Pred odhodom pa smo hoteli pozvati vse člane naše delegacije in zastopn. franc. publicistike da informandum na lice mesta in oko v oko — na ogled.

Obvestili smo o tem delegacijo, našega pokrovitelja poslanika ministra g. Vesniča in ga naprosili, da sporoči naš Refus in naš sklep na merodajno mesto. Stali smo tik pred kulturno političnim škandalom. In pokazati zobe velja; žal smo to načelo doslej vsi le vse premalo uveljavljali! Pariz se je zbal škandala in se vdal, privolil v naše lepo jugoslovansko ime, privolil v imenovanje Gorice, Spleta, Zadra itd. in omejil se je le še na otročjo zahtevo srbskih zastav, kar je za diplomata morda res prestižno vprašanje. Človeka povprečnih možganov pa brezpomembna kaprica. In tako se zgodilo, da se oficijelno imenuje Exposition des Artistes Yougoslaves, da pa smo pavoazirali s srbskimi zastavami, in tako se je nadalje zgodilo, da je dne 12. aprila ob slovesni otvoritvi razstave predsednik republike, g. Poincaré sam, sprejet od gospodov Pašića, Vesniča in Trumbića in pripravljene komisije oficijelno pozdravil jugoslovansko umetnost in da so še isti dan poročajo v več ali manj obširnih člankih o slovesnosti otvoritve, vsi bulevardni listi zamenjali kakor na ukaz od zgoraj doslej izključno srbsko titulaturu z jugoslovanskim naslovom.

Verniša razstav so za prave Parizane vselej prazničen dogodek in kakor je za moderno Parizanko za prvi derby predpis najnovejša modna kreacija, tako je tudi za verniša predpis najnovejši umotvor iz modnega ateleja.

In da ste gledali te pesnitve iz težke liberty in brokata, zobljev, parfemov in dragulj v velikem krotežu, ki je spremljal predsednika republike v dan otvoritve! In septema je šlo od ust do ust, — ta — ona in tam v trepetu množice obliči slavnih imen, kako rad bi jih videli bližje, gledal dlje, Henri Barbusse, Maurice Barret poleg ministrov, generalov, Dr. Kramar, Richepin, Tardieu, Pierre Loti, Chéradame, Matisse, Denis, Bartholomé, Berrard, Bourdelle in še desetorice in desetorice drugih. Trepetal sem, ko pojde skozi naš slovesni oddelek, ne sicer popolen, a vendarle vabeč s nevsiživim, a čistim čarom slikarskih kvalit. Se li vstavijo, jih li privabimo?

— Bernard, Matisse, Denis! Tik pred sliko svoje hčerke predstavi me naš poslanik predsedniku, nade beseda Lioubliana, morda jo sliši prvič iz slovenskih ust, par trenutkov pred Veselom, Jakopičem, Groharjem, Sternom, — čitam zadovoljstvo na vseh obrazih, iznenadenje, presenečenje — prestano je, še en prilazen nasmeš, predsednik mi stisne roko in že šumi in vrvi vse spremstvo mimo mene v sosednje oddelke, Rački, Krizman, Kljaković in — nakrat, vse tih, kakor med povzdigovanjem v cerkvi, — v Meštrovčevi dvorani so. Meštrovč, genij našega naroda, izpričevalec prestalega trpljenja, vestnik vstajenja in trituma! Njegova umetnost religija božanstva naroda, ki je trpel in vstal. Majka, simbol narodnosti mu je edino hrepenenje in trpeči Krist simbol trepetnega, krvavečega naroda temelina misel. Plakajo vdovice mame Jugovčev in v veličastnih reliefih, prekipelajočih mistične ekstaze prvih kristianov in gotikov polaga v grob Kristovo telo, majka Jugovčev mu je majka božja bolestna in Krist na razpeli, umotvor vreden, da mu postavi domovina svetitšče, — jugoslovanski narod, pribit na Kriz. V dnech katastrofe in tragične umika srbskih armad priključil je genij Meštrovčev te trpke, trudne vizije meniške ekstaze in zdi se, da ni sekalo in rezalo dleto v temni les, da so izjedale le vroče solze. Vstal pa bo narod silen in v veličastju in šel bo Miloš Obilić, orjak junak — kosci in kosil bo Turke kot snop in čelo zmagovalca, prsi junaka široko uprte v solnce gre kot vihar v slavo in vstajenje.

Opisati delo Meštrovčevega, bi pomemjalo napisati debelo knjigo in zato sem se tu omejil le nekaj malo karakterizacije; našla se bode gotovo spretniša roka, ki bo seznanila naše občinstvo vsaj v glavnem z deli našega genija.

Da častno obstojimo in vzdržimo ravnotežje, je — govorimo iskreno — pač le Meštrovčeva zasluga.

Kakor hitro pa abstrahiramo sosesčino Goye, Tiepola in Francozov — in se premostrimo same sebe, je vsak notranji ekviliber pri kraju. Vsa teža tehnične je v Meštrovčevem svetišču in vse drugo se zdi kot rep pri kometu in naj si izlaga ob stoletišču Dešković še tako kolosalnega Miloš Obilića na konju. Hrvatije in Srbi so krenili čisto za Meštrovčevim deloma tudi, v kolikor je imelo nanje bivanje v Svici, za Hodlerjem, deloma za ekspresionizmom vseh veroizpovedanih, starejši pa so ostali še v čistem akademizmu in prinašajo v razstavo noto, ki bi bila bolj izostala.

Toda tudi njihovi dekoraterji, stilisti in najmlajši iz ekspresionistične šole ne prinašajo, česar bi si zaželelo srce in oko. Račkemu ne da miru Meštrovčev sijaj, kroži kot planet mimo solnca in kot likar pada, nagašujoča zvezda ob solnčni zarji. Silinejši in tudi izšel iz zakonov prirode in likovne umetnosti, ne toliko literat kot Rački, se mi vidi Kljaković, dasi ne zataji Hodlerja. Ekspresionistom, Misi, Milčiču, Dobroviću, dasi vsekaz zelo nadarjen — in posebno zadnji — interesantnim slikarjem (B. Popović se sili po krivici med nje) pa gledate lahko brez vsacega truda v recept. Krizman je isti, kot se nam je bil predstavil, med najinteresnejše Hrvatje in one, od katerih si more domovina kar največ obetati, pa bi staval Babića brezdvomno — poleg prerano umrlega krasnega genijalnega Kraljevića med sodobnimi Hrvatij najodličnejši slikar.

Dočim opazate pri Hrvatih veliko dekorativne note, preje dunalske, kot zapadne, pri Srbih veliko literarne, recimo da epične note, — smemo se Slovenci ponašati s precejšnjo samoniklostjo, dasi je veliko francoskega presajenega v monakovščino v našem »oeuvru.« Toda eno je sigurno, — kakor je pri nas mehka lirika openonta hrvatski melodiki in srbskemu epu, tako nas diči zavest notranje potrebe umetniške stvarjanja, zato simpatično iskanje samega sebe, sredstev in snovi izražanja, in čudimo se, — da nam dosledno tudi naši bratje, med njimi Meštrovčev sam, priznavajo superiornost slikarskih kvalit.

Poleg Meštrovčeva pa ima naše kiparstvo res težko stališče in zdi se, kakor da je še v prvih povojih.

Ne bom se spuščal v podrobnosti, razstavljamo pa itak Slovincem že znana dela in navajam v informacijo samo le imena slovenskih na razstavi zastopanih umetnikov: Dolinar (1), Gašpari (1), Grohar (6), Jakopič (5), Jama (4), Pilon (3), Smrekar (1), Stern (7), Tratnik (3), Vavpotič (2), Vesel (4), Zmitek (1).

Omejiti smo se morali na ljubo »notranji disciplini« tako zelo, da ni bilo mogoče cele vrste umetnin posebe večje formata, dasiravno od naknadne pariške jury sprejetih in ki bi bile le povzdignile naš ugled, izložiti in nekaj umetnikov na ta način sploh ni prišlo do zastopstva. Z gospodom Ivanom Zormanom, ki je zastopal tu interese kluba Sava, in ki je tu razvil naravnost zgledno energijo in požrtvovalnost storila sva v harmoničnem soglasju vse, kar je bilo mogoče za nas storiti, toda vkloniti sva se morala preglaševana, premoči, kajti Hrvatska in Srbska sta poslali sem cele umetniške kolonije. Izven članov pripravljene komisije, v kateri so izvolili tudi mene prof. Bukovaca, slikarjev, Csikos - Seesie, Krizmana, Popovića, kiparjev Meštrovčeva, Jovanovića in Rosandića so se mudili tu še Babić, Vanka, Milčič, Dobrović in še nekaj mlajših — tedaj absolutna premoč in tako se je zgodilo, da se je morala marsikateri prav zelo povprečni stvari umakniti dobra slovenska.

Pa to so interne zadeve, ki bi ne spadale v javnost, tih rekrimiacije in pričevanje o marsikaterem nesoglasju, danes hvala bogu že premočenem; — narekovala pa mi je dolžnost do onih kolegov in kolegin, katerim si je zgodila krivica, da jim to javno izpričam makar tudi na riziko, da se zamerim tovarišem onstran Kolpe in Sotle.

Če v glavnem še povem, da se pobira vstopnina v prid porušenim krajem v Franciji, da ostane razstava otvorna do 15. eventualno do konca maja, da je vse preskrbljeno za prenos umetnin v domovino mislim, da smem zaključiti svoje poročilo.

Da končno ustrežem še splošni želji po približanju te ali druge francoske publicistične kritike prinašam prevod iz — sicer politično sovražnega nam oficijalnega nam Tempa z dne 12. aprila, članek, o katerem se je bil izrazil moj prijatelj in tovariš v Parizu, g. Zorman, pač naš najuglednejši in doslej neoporečen kritik, — »da zadene v pliko in je bistveno od vseh najboljši.«

Ko se je bil gospod Thiébaud-Sisson, Tempov esejist, na dolgo in široko razpredel o Špancih in Benečanih, prehaja k Jugoslovani in pravi sledeče:

»Ob boku poizvedov latinskega duha, plodov delikatne kulture in nezmotljivega okusa, zgrne se na vas jugoslovanska razstava kot grozen kontrast. Pod istočasnim vplivom prejšnje divnosti plemena in najekstremnejših težnj našega jesenskega salona, spričujo ti umetniki prav sito živlensko silo, se nam obliubila za bodočnost siljen razcvet umetnikov. Kiparstvo, v katerem se zgrinjajo nemo bizantska učenja in naša romanska umetnost z ono, ki so jo mogočini genij Meštrovčev in njegovih prijateljev in učencev črpali iz Rodina, Bourdela in Gauguinove tahitske dobe, je kljub temu nenavadno individualno in ta danes še barbarska umetnost, v kateri še danes vse vre, ne bo le samo od nikogar zaničevana, marveč bo našla, in o tem sem prepričan, vročih občudovalcev.«

Televočno društvo „Sokol“ v Ljubljani (Narodni dom) poziva brate in sestre, da se pridružijo odposlanstvu S.S.Z. in se udeležijo slavnostnega prenosa ostankov narodnih mučnikov Petra Zrinjskega in Frana Frankopana, dne 30. aprila v Zagrebu.

PODPISUJTE DRŽAVNO POSOJLO!

Poseben vlak iz Ljubljane v Zagreb.

V sredo, dne 30. t. m. vozi iz Ljubljane v Zagreb poseben vlak. Odhod iz Ljubljane (glavni kolodvor) ob pol 4. uri zjutraj, odhod iz Zagreba v Ljubljano ob pol 7. uri zvečer. Vozne cene so znatno znižane in sicer stane vožnja v Zagreb I. razred 38 K 18 y, II. razred 22 K 73 v in III. razred 14 K 85 v. S tem vlakom se vozi lahko vsakdo, ki se hoče udeležiti slavnosti v Zagrebu. Posebnih prijav in legitimacij ni potreba. Vozni listki se dobe na vseh postajah do Zagreba. Slovenci, udeležite se slavnosti v velikem številu.

Vsem slovenskim društvom!

Pozivljamo vsa društva in organizacije, ki se udeležijo slavnosti v Zagrebu, da prijavijo svojo udeležbo (številu udeležnikov ni potreba) do torka do 11. ure dopoldne g. prof. Ilesiču, Zarnikova ul. 9. Doslej so prijavila udeležbo sledeče organizacije in društva: Slovenska Matica, Muzejsko društvo, Ciril Metodova družba, Leonova družba, Sokolska Zveza, Orlovska Zveza, Splošno slovensko žensko društvo, Slovenska ženska zveza, Krščansko socijalna zveza. Ta društva položijo skupno dva venca na grob jugoslovanskih mučnikov. Društva naj odpošljejo kolikor mogoče velike deputacije. — Skrbimo za častno udeležbo, da dostojno manifestiramo za ideje, za katere sta se borila velika moža Zrinjski in Frankopan.

Slovenskemu Sokolstvu!

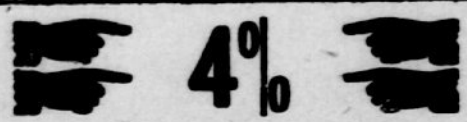
Dne 30. t. m. se vrši v Zagrebu veliko slavlje spomina Zrinskega in Frankopana. Naša dolžnost je, da izkažemo čast spominu velikih Jugoslovancev in prvih jugoslovanskih mučnikov. Dne 30. t. m. ob pol 4. uri zjutraj odhaja iz Ljubljane v Zagreb poseben vlak. Vozne cene so znatno znižane in sicer stane I. razred tja 38 K 18 y, II. razred 22 K 73 v in III. razred 14 K 85 v. Vozni listki se dobe pri vseh kolodvorskih blagajnah do Zagreba brez posebne legitimacije. Isti vlak se vrača iz Zagreba ob pol 7. uri zvečer ter stane vožnja ravnotoliko.

Pozivljamo vsa bratska društva, da se te slavnosti udeležijo v velikem številu in s praporci. — Zbirališče ljubljanskih društev na južnem kolodvoru.

Na zdar!

Predsedstvo Slov. Sokolske Zveze.

Pevski odsek Sokola I. vabi brate člane in sestre članice, da točno obiskujejo redne pevske vaje, ki se vrše vsak četrtek in vsako soboto zvečer in sicer za sestre pevke od pol 8. do pol 9. ure, za brate pevce pa od pol 9. do pol 10. v društvenih prostorih, Trg Tabor 2. Teoretični tečaj se vrši vsak torek od pol 8. do pol 9. ure istotam. K obilni udeležbi vabi odbor.

Podpisujte držav. posojilo!

Vremensko poročilo.

Vilma nad morjem 300-2 Srednji zračni tlak 736 mm.

April	Čas opazovanja.	Stanje barometra v mm	Temperatura v °C	Vetrovi	Nebo
26.	2. pop. 9. zv.	730.9 730.8	12.8 8.1	sr. jug brezvet.	pol. obl. več. obl.
27.	7. zj.	730.3	4.8	sl. sever	dež
27.	2. pop. 9. zv.	730.0 731.1	2.8 4.7	sl. jug brezvet.	dež več. obl.
28.	7. zj.	731.6	3.0	.	megla

Padavina v 24 urah 24.2 mm — Srednja večerajša temperatura 4.1°, normalna 11.6°. — Včeraj po 12 uri 1 uro trajajoč velik sneženi metel. — Vremenska napoved za jutri: Večinoma oblačno, deževno toplejše vreme.

Nabirajte za Obrambni sklad!

Praznovanje 1. maja.

Narodno socijalna Zveza bo skupaj z Zvezo jugoslovanskih železničarjev slovesno praznovala 1. maj. Dopoldne se bo vršil shod in obhod, zvečer pa veselica v Narodnem domu. Pozivamo vsa narodna društva, da se teh prireditvev udeležijo kolikor možno polnoštevilno.

Dr. Roman Ravnihar:

Les Slovénes et l'Autriche.

Mr. Orlando n'a pas daigné à Paris s'asseoir à la table de la métropole de la Trumbić et la propagande italienne soutient avec ardeur que les Slovénes et les Croates ne se sont découverts que lorsqu'ils se sont aperçus de la défaite de l'ancienne monarchie: par conséquent l'Entente ne peut pas les traiter en amis mais plutôt comme une partie de l'Autriche écroulée qui ayant perdu Vienne son centre séculaire tant aimé, cherche éperdument à se raccrocher à l'Entente en feignant l'amour pour elle et ses principes démocratiques alors qu'elle reste dans son cœur le partisan des Habsbourg et de leur système réactionnaire.

Nous savons bien que ce n'est pas là la conviction des Italiens, mais il faut prouver qu'ils nient la vérité avec trop d'aisance, et pratiquent toujours leur habituel jésuitique machiavélisme.

I.

Le sentiment que le gouvernement austro-hongrois opprimait les Slovénes et voulait les germaniser ou magyariser à tous prix se dessinait très nettement déjà avant la guerre. Les Slovénes comprenaient déjà clairement qu'ils étaient perdus s'ils ne se libéraient pas du joug allemand et magyar ainsi que de la dynastie des Habsbourg. Le Congrès des journalistes slaves convoqué à Lioubliana en septembre 1908 réunit des journalistes russes, polonais, tchèques, slovaques, bulgares, serbes, croates et slovénes. La résolution approuvée unanimement voyait le seul salut du Slavisme dans la liberté, l'égalité et la fraternité entre les peuples slaves. Il est à noter que ce congrès fut salué par le Dr. Kramar, actuellement président du Conseil et délégué à Paris et que le correspondant viennois du «Matin» y assistait.

Les excès commis à Ptuj (Styrie) par une populace allemande ramassée en différents pays de Styrie et de Carinthie allemands contre l'assemblée annuelle de l'«Organisation des Sts. Cyrille et Méthode» dont le but principal était la fondation d'écoles slovénes dans les territoires menacés par les Allemands, trouvèrent leur revanche ou plutôt leur pendant à Lioubliana. Une manifestation à laquelle prirent part plus de 10.000 personnes y protesta contre la barbarie germanique et l'orateur principal conclut son discours par ces mots: «L'Autriche sera slave ou elle ne sera pas du tout!» Pendant les démonstrations qui suivirent contre les Allemands, des détachements militaires allemands commandés par les sous-lieutenants Mayer et König du 27ème rgt d'inf firent feu sur la foule et tuèrent deux jeunes gens blessant gravement sept autres personnes et en touchant beaucoup d'autres légèrement. Les autorités allemandes ne trouvèrent pas un mot d'excuse: les journaux rapportant la pleine vérité furent confisqués — mais malgré tous les efforts, les pauvres victimes du militarisme allemand furent fêtées comme des héros nationaux, ce qu'ils méritaient!

L'annexion de la Bosnie-Herzégovine par l'Autriche, accomplie le 6/X. 1908 provoqua un danger imminent de guerre entre l'Autriche-Hongrie et la Serbie: de quel côté furent à cette époque les Slovénes? Le «Slovenski Narod» du 7/XI. 1908 écrit textuellement: «Nous n'oublions pas dans ce conflit entre l'Autriche-Hongrie et la Serbie que les Serbes sont nos frères par le sang, car nous ne voulons pas travailler comme des serfs au «Drang nach Osten und Süden» allemand — magyar et cherchons un contact avec tous les Slaves. Nous l'avons d'ailleurs déjà trouvé!» — Le «Finanzielles Tagblatt» de Vienne lui — même prévint dans un article (Nr. 281 du 9/X. 1918) rapportant le mouvement jugoslave, la possibilité que le peuple jugoslave chercherait à mettre à l'abri ses reliques nationales — en dehors des frontières austro-hongroises!

Les mots prononcés par feu l'empereur François-Joseph I. en 1906 par lesquels il disait qu'il était «avant tout prince allemand» avaient provoqué une vive émotion. Les Slovénes s'orientaient au Sud: vers les Croates et les Serbes, car ils voyaient nettement qu'ils ne pouvaient plus tenir longtemps seuls contre les attaques nationales et économiques allemandes (au nord et au nord-ouest) et magyars (au nord-est). Le grand procès de 1914 contre la jeune intelligence slovéne au sujet duquel je donne ci-après quelques intéressantes détails est une preuve de dévouement

ment qu'avait pris l'idée jugoslave avant la guerre: au printemps de 1914 parut une brochure «Klic od Gospe Svetec (Appel de la Sainte-Mère) pour l'anniversaire de l'intronisation du dernier duc slovéne de Carinthie (Les ducs slovénes étaient, on le sait, intronisés par les paysans slovénes, le trône de pierre existe encore aujourd'hui en Carinthie sur le champ de la Sainte-Mère (Gospojevsko polje) dans une contrée vivement disputée par les Slovénes de la délégation jugoslave à Paris.) L'effet de cette brochure évoquant le passé glorieux et l'indépendance des Slovénes fut grand: la jeunesse des collèges à laquelle on n'avait pas permis de fêter cet anniversaire s'insurgea: des perquisitions furent exécutées et les autorités réussirent à trouver des documents compromettants: on découvrit une organisation jugoslave dirigée contre la monarchie austro-hongroise. Les meilleurs avocats slovénes, parmi lesquels se trouvaient des politiques connus et les chefs de partis se déclarèrent immédiatement prêts à plaider pour les accusés au nombre de 32, employés, étudiants des collèges ou de l'Université. Voici quelques passages de l'acte d'accusation dressé par le procureur du tribunal régional à Lioubliana représentant des autorités autrichiennes (numéro d'acte N 1183/14 du 26/IX. 1914): «... Le mouvement jugoslave existe depuis longtemps... cette idée menace l'existence de la monarchie... Ce mouvement commença après les victoires des Serbes contre les Turcs. La propagande a trouvé l'écho désiré dans de nombreux cercles. Il est clair que les Serbes se sont servis de citoyens austro-hongrois qui sont devenus des traitres... La perquisition a constaté qu'on a travaillé en vue de buts purement politiques. Le principal de ceux-ci était de gagner l'intelligence jugoslave. Pour la Carniole et le Littoral se sont chargés de cette besogne... (suivent les noms)... Et ces gens ont trouvé un appui actif que passif aussi dans les autres cercles de l'intelligence... (Nom) a vécu une année à Belgrade et... s'y est préparé pour la propagande panserbe. Son fidèle ami était (nom). Tous les deux se sont enfuis en juin 1914... ils étaient les émissaires principaux de la propagande panserbe... En 1912—1913 une organisation fut fondée qui accepta le programme jugoslave. Le but était, selon les statuts, d'éduquer les étudiants slovénes sur la base de l'idée de l'unification jugoslave... l'organisation devait entamer des relations avec d'autres étudiants jugoslaves... A Gorice le seul pour la propagande panslave et panserbe était des plus favorables et ce fut là que la première organisation fut fondée. L'organisation de Lioubliana envoya à Gorice... (nom) qui parvint à exercer une grande influence sur les cercles serbofiles de Gorice. (Nom) est expulsé de Sušak pour propagande panserbe... L'organe officiel était la «Régénération» dont le ton de haute trahison causa de l'indignation... Le club secret «Club jugoslave des académiciens slovénes» (fondé en 1913 à Vienne)... convoqua pour le 26/VI. 1914 (!) une réunion des étudiants jugoslaves... Grâce aux efforts des avocats les accusés ne furent finalement condamnés qu'à des peines d'emprisonnement (condamnation Vr 643/14/413 du 24/XII. 1914, tribunal régional de Lioubliana). Cet acte d'accusation ne demande pas de commentaire!

Il est vrai que le parti clérical était un peu moins hostile au gouvernement de Vienne, mais ce n'était que pour des raisons religieuses et personnelles, car, 1°: son but principal d'éducation du peuple, suivant les purs principes de la religion catholique, fut plus ou moins favorisé par la dynastie catholique des Habsbourg; 2°: le chef du parti, Dr. Susteršič, était un satellite de la cour impériale et un homme aveuglé par son immense ambition. Il combattait avec acharnement les libéraux surtout quand il s'agissait d'élections — mais il se trouvait entre deux feux: les libéraux qui tenaient bon surtout dans les villes et les socialistes qui se soutenaient, quand il s'agissait de contrecarrer ce tyran absolu du parti clérical.

II.

Survint la guerre et l'époque sans parlement de 1914—1917. Ce temps est caractérisé par les persécutions dirigées contre les libéraux — parti de l'opposition — et en même temps aussi contre le clergé dont l'influence sur les paysans et la conviction slovéne étaient bien connues des autorités. Les chefs du parti libéral furent inscrits sur des listes noires. Le château de Lioubliana se remplit de certaines de prisonniers appartenant à l'intelligence slovéne: parmi eux se trouvaient le docteur Žerjav, actuellement vice-président du gouvernement slovéne et de nombreux autres. Chaque jour amenait de nouvelles arrestations: Le dr. Ilesič professeur à l'Université fut emprisonné à Lioubliana et ce ne fut qu'en raison d'une grave maladie qu'on lui rendit la liberté; le dr. Rybář député slovéne de la ville de Trieste

actuellement adjoint à la délégation jugoslave à Paris fut appelé sous les drapeaux et dirigé immédiatement sur le front où son général lui déclara cyniquement qu'il avait l'ordre de l'envoyer en première ligne; Ivan Hribar, ancien maire de Lioubliana, aujourd'hui ambassadeur jugoslave à Prague et qui déjà avant la guerre avait pris part aux congrès panslaves de Pétersbourg et de Moscou fut inculpé de haute trahison: le juge qui conduisait l'enquête judiciaire était un Slovéne, il le sauva de la condamnation, mais néanmoins il fut interné jusqu'à la fin de la guerre; Mr. Grafenauer, député slovéne de Carinthie — où 100.000 Slovénes n'avaient qu'un seul député, alors que les Allemands en avaient un par 40.000 habitants — fut condamné à cinq ans de prison pour avoir «troublé l'ordre public». Ce ne sont là que quelques exemples. Que pourraient raconter encore tous ces malheureux qui furent déclarés suspects: >p. v< (politisch verdächtig), quels abîmes de souffrances ne nous dévoileraient — ils pas s'ils nous décriaient ce qu'ils ont du subir de la part de leurs bourreaux autrichiens dans les camps de concentration! Et ces victimes qui furent escortées par des détachements militaires jusqu'au champ de tir de Lioubliana pour ne rentrer jamais! Ces morts et ces persécutés vous orientent-ils pour l'Autriche...! Mais ce ne fut pas tout: l'organisation gymnastique nationale «Sokol» qui avait collaboré déjà avant la guerre avec les Français, les Tchèques, les Russes, les Polonais, les Croates et les Serbes et la «Slovenska Matica», organisation pour l'éducation littéraire du peuple slovéne furent suspendues ou dissoutes. Les autorités supprimèrent toutes les réunions et toutes les assemblées politiques. La censure sévit contre la presse.

On travaillait cependant puissamment pour l'indépendance jugoslave. Le dr. Trumbić (ministre jugoslave des affaires étrangères et délégué jugoslave à Paris) fondait le «Comité Jugoslave» et envoyait des appels de Rome, où le Comité avait son siège. Il fut entendu: le 18 avril 1915 se réunirent à Trieste quelques chefs des Slovénes: le dr. Čok, le dr. Gregorin, le dr. Kramer, le dr. Novak, le dr. Vladimir Ravnihar, le dr. Žerjav et les leaders Croates: Cotti, le dr. Mandić, le prof. Spindić, le dr. Trinajstić: ils signèrent la déclaration pour l'indépendance jugoslave. On décida que cette déclaration serait portée au dr. Trumbić avec des cartes géographiques, des données statistiques etc. par le dr. Gregorin et le dr. Trinajstić. Ceux-ci réussirent à franchir la frontière. Les relations avec l'Entente étaient ainsi établies dès 1915 par l'intermédiaire du dr. Trumbić.

Mais pris de tous côtés dans le cercle par les fronts des empires centraux les Slovénes étaient forcés de supporter les agissements de leurs geoliers. La lutte systématique de l'avidité impérialiste et impériale organisée et préparée par les Allemands depuis des dizaines d'années contre l'élément slovéne qui était la dernière barrière opposée à leur «Drang nach der Adria» (Expansion vers l'Adriatique) sévissait et faisait les triomphes de son action destructive! (A suivre.)

Vladimir Pintar:

Nekaj besedi o švicarskih univerzah in visokih šolah.

Mala Srbija je dobro uvidevala velikanski pomen svetovne izobrazbe svoje inteligence in zato je s vsemi sredstvi delovala na to, da je njeno dijaštvo šlo študirati v tujino, — vsaj za nekoliko semestrov. Priznava je v ta namen vse izpite inostranskih univerz in plačevala svojim dijakom naravnost knježe študentske.

A pri nas? — Delalo se je pri nas ravno v nasprotno pravcu! Avstrijska vlada ni nikakor priznala izpitov položenih v inozemstvu; absolvirani akademik, ki je prišel iz tujine, je moral še na kakšni avstrijski univerzi položiti takozvani »nostrifikacijski« izpit, ki naj ga bi »usposobil« za avstrijsko javno službo. Sicer pa tudi materialna razmere niso pripuščale našemu dijaštvu študirati v tujini. Ze za študij medicine in tehničnih znanosti na avstrijskih visokih šolah je moral biti dijak dobro »podprt« z doma. Kdor pa ni bil rojen v slati sibelki, je bil pa primoran poprijeti se filozofskih ali pa pravnih nauk, — da ne govorim o teologiji, — čeprav ni čisto čutil prav nobenega poklica za te stroke. V visokošolskem mestu se je naš dijak moral ubijati s različnimi instrukcijami, ako ni hotel poginiti gladi, ker smelega podporca, ki jih je bil deležen od različnih podpornih društev, so mu komaj zadostovalo, da si je plačal sobo. Pravniki so se po ponavadi udnjali kakemu advokatu, ki jih je izkoristil in za 8 do 10 urno delo plačal slabše nego absolutno kakikoli trgoveškega kurza. Aljo tak zvezi, delavci in talcane in

mozgan od svojega izkoriščevalca, ni mogel o pravem času dovršiti svojih študij, so mu rekli, da je »fajranc« študent.

Mislil in upam, da se bo ta sistem ubijanja naših akademikov v bodoče korenito izpremenil. Naše dijaštvo mora dobiti na razpolago dovoljnih sredstev, da se poda študirati v tujino, osobito na kulturni zapad, da se more tam udobno posvetiti svojim nankom in priučiti tujim jezikom. V bližnji bodočnosti bi prihajala v poštev najprvo Švica, posebno za one, ki še ne znajo francoskega ali angleškega jezika.

Švicarske univerze so po celem svetu poznane radi njih izvrstne organizacije. Izvzemši medicinske nauke, švicarske univerze v vsakem pogledu nadkriljujejo te stare fabrike vladi udnih uradnikov, ki so bile od nekdanj avstrijske univerze. Na švicarskih univerzah, kakor tudi na drugih visokih šolah je bilo vedno vpisano nebroj Francozov, Belgijcev, Italijanov, Angležev in Južnih Amerikancev, kar je najboljšje pričevalo o dobri kakovosti njihovi.

Omeniti hočem pred vsem na kratko sistem in organizacijo švicarskih univerz, potem pa objasniti današnje življenske pogoje dijaka v Švici.

Švica ima danes sedem univerz in to v sledečih mestih: Basel, Zürich, Bern, Fribourg (nemško Freiburg), Lausanne, Neuchâtel, Geneve. Prve tri so nemške, poslednje tri so francoske, ona v Fribourgu je utrakvistična. Najstarejša je baselska, najmlajša neuchâtelška. Razen dveh imajo vse tudi medicinske fakultete, in so organizirane po sistemu štirih fakultet; na nekaterih je od pravne fakultete oddeljen študij političnih in socijalnih znanosti (sciences politiques et sociales), na drugih pa, kjer je ta študij, po avstrijskem zmotnem sistemu, — še vedno združen z pravnimi nauki, se polaga na študij teh znanosti veliko več važnosti kot v pokojni Avstriji. Pravnim fakultetam je običajno tudi pridružen oddelek za trgovske znanosti, ki je enakovreden vsaki trgovski akademiji. Učna doba na univerzah — izvzeto medicinske fakultete — znaša normalno šest semestrov, ki tečejo brez prekinjenja, kar ni bil slučaj na avstrijskih univerzah, ako je kdo imel pri prvem izpitu »smoloc«. Sicer je pa sistem izpitov po priliki isti kot na avstrijskih univerzah, le da se sem in tja kak predmet več sahteva. V podrobnosti se ne morem spuščati, kar ima vsaka univerza nekoliko drugačnega statute v tem pogledu. Le kar se tiče pravnega doktorata naj omenim, da tam ne zadostuje samo ponavljanje trah izpitov pod drugimi »okolnostmi«, kot je to bilo v Avstriji, ampak da je treba v dosego istega predložiti disertacijo ali tezo, t. j. znanstveno raspravo o kakšni pravni instituciji, in jo, potem, ko je bila od profesorskega zbora sprejeta, tudi »brantiti«, da s tem kandidat dokaže, da je jo sam sestavil.

Najvažnejša je univerza v Lausanne; na tej se je pred dvema letoma ustanovil kurz za konsularne znanosti, ki traja tudi 6 semestrov. Na tej univerzi so nastavljeni kot profesorji učenci ki evropske slave, od katerih pa stoji žalibog večina danes v našem sporu z Italijani popolnoma na nam sovraženem stališču. Znamenita je tudi ženevska univerza; samo ti dve univerzi sta izključno francoski in sta dostopne le onim, ki že več ali manj obvladajo francoski jezik.

Našem dijaštvu bi predvsem priporočal ti dve univerzi; kot prehodno univerzo za one, ki niso zmogni francosčine pa bi priporočal ono v Fribourgu. Univerza v Neuchâtelu je premlada in ima več ali manj samo provincialni značaj.

Fribourg je malo mesto (okoli 25.000 preb.), glavno mesto istoimenskega kantona, in se nahaja baš na jezikovni meji francosko-nemški. V mestu samem se govori večinoma francoski, toda vsakdo razume tudi nemški. Tudi na univerzi se izpiti polagajo v obeh jezikih. Mesto je mirno, brez hrupnih zabavišč in zatorej kakor nalašč ustvarjeno za študij. In kar je največja pomena je to, da je Fribourg danes najceneje mesto v Švici. Tako na pram stane stanovanje za hrano 120—150 frankov mesečno. Naš dijak bi imel priliko, se tam v teku enega leta naučiti dobro francoski, kakor bi lahko nadaljeval svoje študije v Lausanni ali pa Ženevi. Fribourško univerzo je že pred vojno pohajalo mnogo Poljakov, Alžanov in Amerikancev, med vojno pa mnogo Belgijcev, Francozov in tudi nekaj srpskih dijakov.

Znana je tehnična visoka šola v Zürichu, predavanja so tam v nemškem jeziku; v Lausanne je francoska tehnika ter aeronavtični kurz na univerzi.

Švica ima tudi več trgovskih visokih šol, tako n. pr. v St. Gallenu, Zürichu, Baselu itd. Skoro vsaka univerza ima oddelek za izobrazbo inženjerjev komije.

Danes so švicarske univerze in visoke šole prenapolnjene, tako da švicarske oblasti danes le v redkih slučajih na novo vstopajočim dijakom dajejo dovoljenje za vstop in prebivanje v Švici. Tudi zaradi nistake kurza, naš

ga denarja in pa zaradi tega, ker švicarske banke ne sprejemajo avstrijskih bankovcev bi bilo zaenkrat, če ne omogočeno, vsaj silno oteženo bivanje v Švici našemu dijaku. Niti naše banke ne posedujejo danes dovoljno inozemske zlasti švicarske valute za kritje svojih obveznosti v tujini, kje naj si torej privatnik preskrbi v zadostni meri tujega denarja? Kdor hoče danes iti v Švico, mora preko švicarskega konzulata na Dunaju vložiti prošnjo na tujko policijo (police des étrangers) v Bernu in mora tej prošnji priložiti spričevalo o pravni neoporečnosti in izkaz, da razpolaga z zadostnimi sredstvi za prebivanje v Švici, ter zadostno utemeljiti namen svojega potovanja. Toda pri vsaki taki prošnji je 90% možnosti, da bo odklonjena.

Zaenkrat je torej zelo neugodno in oteženo potovanje v Švico. Upajmo pa, da se bodo do najkasneje v jeseni spremenile razmere in da se bo tedaj naše dijaštvo v lepem številu vpisalo na švicarske univerze, kjer bo v obliki meri deležno prerojujoče zapadno-evropske kulture.

Drž. tajnik dr. Ivan Semerád.*

Slovanstvo ob uri dvanajsti.

Kakšen je položaj Slovanstva v času mirovne konference v Parizu?

1. Rusija, razbita — nima tu svojega zastopnika.

2. Bolgarija, poražena — deli njeno usodo.

Jugoslavija, nepopolno ujedinjena, čaka že dolgo na svoje priznanje in se bori za svoje prirodne in pravne meje.

4. Poljska se ujedinjuje in skuša z nasilstvom doseči maksimalne meje.

5. Čehoslovaki, ujedinjeni in enotni, so bili sicer že zgodaj priznani, ali so še vedno težko bojjuje za svoje meje, ki bi naj zastavljale gospodarstvo in politično varnost češke države.

Torej razkroj in propad narodnih, oziroma bivših državnih samobitnosti in novi porajajoči se organizmi, ki jih napolnjuje skrb za same temelje bodočega državnega življenja in jim s tem kali radost nad osvobojenjem.

Vse narodno, zavedno Slovanstvo (rusko gotovo, a bolgarsko menda tudi) stoji na strani zmagovalcev s svojimi simpatijami.

Predstavitelji štirih starih stabiliziranih zmagovalnih držav odločujejo o usodi Slovanstva. Med temi štirimi ni zastopnika stonilijonske slovenske narodnosti! To je hiba. Do gotove mere je ta pogoška paralizirana s tem, da se predstavitelji štirih držav dobro zavedajo, da bodo sadovi zmage zagotovili trajen mir, ako se izkristalizuje slovenska stonilijonska masa v silne, za življenje sposobne države, katere bo vodila zavedna narodna inteligenca, simpatizirajoča s stariimi zmagovalnimi državami zapada. A ako bi tudi ne bilo diplomatstvske zastopstva Slovanstva na mirovni konferenci tako skromno, vendar bi Slovani ne mogli uspešno uplatiti na razvoj bodoče svoje usode, ker niso niti v svojih zahtevah složni, a ako so v posameznih točkah složni, se vobče ne zavedajo važnosti teh posameznih točk in organov, ki bi naj bili njih tolmači. Gotovo je, da bo donesla mirovna konferenca Slovanstvu mnogo dobrega. Toda pred zaključitvijo dolge, bolesne in grozne kapitole v zgodovini Slovanstva, ki odloči o razvojni smeri Slovanstva morda za stoletja, bi se morala sestati vsa narodna in politično misleča inteligenca vsega Slovanstva ter se posvetovati o vseh življenjskih vprašanjih svojih narodov in držav. Ne mislim, da bi moralo imeti posvetovanje za posledico enotno naziranje o vseh vprašanjih, tikačih se vseh slovenskih narodov, prepričan pa sem, da bi dobila s tem četverica na mirovni konferenci v roke nesporni dokazilni material za razna vprašanja, ki so življenjska vprašanja i za zmagovalne zapadne države ter predpogoj za trajnost sklenjenega miru!

Slovani in Neslovani bi imeli pred zaključitvijo tega poglavlja še čas razmišljati o marsičem in popraviti marsikaj, kar se lahko naenkrat razvije v kronično in recidivirajočo bolezen na telesu sosednih držav, katere bolezen lahko ogrožuje tudi oddaljene prijatelje.

Predvsem bi bilo potreba upoštevati:

1. Glede Rusije. V vsem civilizovanem svetu, menim, vlada prepričanje, da je v interesu kulture, v interesu svetovnega miru, da bi bila obnovljena Rusija. Naj bo na znotraj politično obnovljena kakorkoli, vendar na tako, da bo mogla redno vršiti nanram narodu svoje poslanstvo kot kulturna država.

V interesu Slovanstva je, da bi imela politično silna Rusija iste državne meje, kakor pred vojno z izločitvijo severa Poljske.

Razen tega zasluži Rusija, da bi dobilo plačilo za žrtve, ki jih je imela v vojni, za žrtve, s katerimi je v prvi polovici vojne resno zasigurala poznejšo zmago. Ako se razdeli Turčija, spada Rusiji Carigrad s primernim

ozemljem ob južni obali Črnega morja in sicer tako, da bi bila preko Kavkaza teritorialno zvezana s Carigradom. Rusiji mora biti odprt izhod skozi Dardanele in očuvano morje na severozapadu. Demokratska Rusija zagotovo svobodni razvoj obmejnemu narodu na severozapadu (Fincem, Estom, Lotišem in Litavcem) in na jugovzhodu.

Kdo drugi se naj danes v prvi vrsti zavzame za zapuščeno Rusijo, kakor njeni prijatelji Slovani?

Slovani, obrnite se na svet četverice v Parizu, ne čakajte na kak slovenski kongres ali konferenco, obrnite se na vsaj z resolucijami, zahtevajte potom časopisja, naj bi svet četverice ne zapustil Rusije! Obrnite se na mirovno konferenco! Rusija zopet vstane! Rusija bo zopet mogočna in se bo s hvaležnostjo spominjala na pomoč svojih manjših bratov, izkazano v najtežjih njenih dneh.

Rusi so dober narod in so bili vsikdar hvaležni. Rusija, prepričana sebi, zabrede v območje Germanije. Na to je treba vedno in vedno opozarjati svet četverice v Parizu.

2. Glede Bolgarije.

Bolgarija naj dobi vso Dobrudžo, kakor jo je imela pred Balkansko vojno, in vsaj polovico evropske Turčije (druga polovica naj pripade gospodarju Carigrada). Romuni naj bi dali iz svojih rok vsaj del Dobrudže, ki so jo imeli v oblasti pred balkansko vojno. Je po večini slovenska. Romuni so dobili zadostno nagrado na Ogrskem. Solun z vsem, kar se razprostira od mesta na vzhod, pripada v vsakem slučaju Slovanom — bodisi Srbom, bodisi Bolgarom. Grki lahko dobe odškodnino v Mali Aziji. Ako ostane Solun Grkom, je izpuščen. Prestanišče brez zaledja je obsojeno na smrt.

Grki imajo luk v izobilju in ne potrebujejo Soluna.

3. Jugoslaviji spada vse, kar leži na jadranskem morju in na zapadnih mejah hrvatske in slovenske Jugoslavije. K Jugoslaviji spadajo tudi italijanski Slovenci (Režjani — 40.000 duš). Osvobodjeni morajo biti tudi Slovani v stari Panoniji. So to povečini Hrvati, po manjšini Slovenci. Jugoslovanom mora nesporno pripasti Trst in Reka — kar o tem govore diplomatje brez razlike narodnosti, je samo diplomatska modost — jaz nisem diplomat in govorim iskreno po svojem prepričanju. Jugoslovanom spada v Banatu mnogo več ozemlja, kakor ga imajo zasledene. Kompaktna skupina srbskih naselbin sega daleko preko Temešvara. Ako dobi igra Italija in ako Jugoslovani ne bodo vsi ujedinjeni, se bo pred vsem razvoj mednarodnih odnosov in stikov gibal v decela drugi smeri, kakor si je to zamislila Ententa — Jugoslovani vendarle osvobodijo vse svoje brate!

4. Glede Poljske. Poljaki naj pred vsem skrbje za to, da si zagotove svoje meje nasproti Nemčiji.

Poljaki segajo v širokem pasu k morju in ta dostop k morju bi morali braniti z največjo trdnostjo. Zakaj bi se ne smela zapadna in vzhodna Prusija pripadati Poljski? Ako so mogli Poljaki živeti pod pruskimi kralji, čemu bi se ne mogli naseliti peščica Nemcev svobodni poljski republiki? Ako bodo meje Poljske napram Rusom druge, kakor etnografske, bomo imeli v Slovanstvu nove spore, nove boje.

Poljska stremiljena glede Tešinskega in gornje pruske Slezijske so nasproti Čehom krivična. Zato bi bilo važno, da bi bile meje poljske in češkoslovske države v pruski Slezijski čimnadalješe!

5. Čehoslovaki potrebujejo da bi se jim ničesar ne oddaljilo od njihovih zgodovinskih mej v Češki, Moravi in Slezijski. Rabiljo vse Tešinsko in gornjo prusko Slezijsko od Myslovic preko Ratibora k Osoblazi. V pokrajini prebivajo Čehi s prehodnimi češkoslovenskimi narciem, ki se ne čutijo Poljake. Potrebujejo Kladsko, korekturo meja pri Bratislavi (ozemlje od Hainburga k Roravi) in potrebujejo neizogibno tudi teritorialno spojenje z Jugoslavijo.

Ako ne bomo teritorialno spojeni z Jugoslavijo, pade Čehoslovaška republika v območje velike Nemčije. Zveza s svetom bo šla preko Hamburga in bo za nas celo ugodna. Mi nacionalni in panslavisti češki se bomo sicer jezili, bomo ropotali proti temu, toda ostali bomo v manjšini proti praktikom, ki nam s svinčnikom v roki dokažejo, da in če ne bomo mogli živeti, ako se ne bomo posluževali ugodnosti brezhibnega spojenja preko Hamburga za naše transporte in tuje surovine.

Ako ne bomo imeli teritorialnega koridorja preko stare Panonije k južnemu morju, pade naša cena za enotno zelo globoko, morda celo na ničlo in pri najboljši volji se ne bomo mogli rešiti iz „ljubeznivega“ objektivnega Germanije! Ako ententa dovoli, da propade teritorialni koridor, zagreši na svojih najboljših prijateljih zločin in se odpove svojih najvdanejših zaveznikov, ker jih napravi brezsilne in jih uklene v spono...

6. Glede Lužičanov.

Lužičani na severu, na zapadu in vzhodu z etnografskimi mejami na jugu skupna meja s Češko, v kolikor je to mogoče (s priklopljivimi ozemli, germaniziranimi v zadnjem polstoletju). Ako bi ne bilo mogoče Lužice združiti s Češkoslovaško republiko, potem se naj poskrbi vsaj za mednarodno zaščito.

Nesporne točke, glede katerih bi se lahko stihili vsi Slovani in ki bi pripomogle tudi k uresničenju naših idejlov, so približno te-le:

Lužice, koridor, ujedinjenje vseh Jugoslovanov, dostop Poljske k morju od Sopot k Tižli, Dobrudža in del Turčije Bolgariji, obnovljenja Rusije.

V koliko morejo v tem zmislu delovati tudi diplomatski zastopniki slovenskih narodov (ki so prisotni na konferenci), pustimo to vprašanje na strani. Gotovo izpolnjujejo svojo dolžnost, v kolikor jim je mogoče v mejah svojega uradnega položaja.

Zelje bi samo, da bi bil tudi narod sam pomočnik in glasnik naporov svojih zastopnikov.

Potreba je, da bi takol vsaj vse narodno slovensko časopisje enotno branilo te zahteve, ako bi se tudi naravnost ne tikale nienega lastnega plemena. Toda brez kolebanja in z vso silo. Hora ruit. (Bije že dvanajsta ura.)

O umetniški vzgoji našega naroda.

Misli in predlogi k prenosni naših želj.
Fr. Suher.
(Konec.)

... Na gori se sveti »bela cerkevica«. V velikem oltarju je elika svete družine, delo slovitega domačega slikarja. Sveti Jožef drži belo lilijo v rokah. Pred njo pa je postavil estetsko »posnecno« navdahnjeni cerkvenik ali kaka pobožna devica v papirnatem lončku papirnato lilijo v posmeh umotvoru na sliki. Šara ogabna, ki je vredna jedva ognja v domači peči, zakriva nam sliko na oltarju.

Na zelenem pobočju raste cerkevica. Na eni strani ji dajejo ozadje krone visokega in košatega sadnega drevja, na drugi strani stoji čedne vsake hišice. Okna cerkvena končavajo v ostrih lokih, dele jih okviri iz pristnega kamna. Lep gotičski slog! Ali se zavedajo župljani, da imajo v vasi umetvor in zgodovinsko vrednost prve vrste, ki jo je treba skrbno čuvati? — Da, tudi zgodovine je tu treba! Naj bi vedeli, kdo jo je stavil, kdaj se je to zgodilo.

Na razpotju je znamenje. Ali vidimo v njem še kaj drugega nego izraz pobožnosti, ali ni tudi izraz našega umetniškega zmišlja, ki se kaže v lepih oblikah njegovih delov, v lepih oblikah stebričkov, v izbranih barvah itd.

Idimo v domačo cerkev. Še prej, ko stopimo vanjo, si oglejmo vrata. Mirar se je ravnal pri svojem delu po priznanih načelih proporcij. Ni treba sicer omeniti zlatega prerzja, a ni težko prepričati, da bi ne bila vrata lepša, če bi se njena polja delila drugače. Na široko jih deli lizena, ki konča navzgor v kapitel, spodaj v členovito bazo. Vsak del zase je zopet razdeljen v manjše člene; vsak člen opravlja svojo nalogo. Nad podboji, ki so sami okrašeni z originalnimi ornamentami je sleme baročnega ali renesančnega sloga. Povedali bomo, od kod je ta okrasek posnet, kakšen pomen ima.

Stopimo v cerkev! Mogočen obok nosi kor: podprt je z mramornatimi stebrom. Zakaj ima ta stebor to in ne drugačno obliko? Kolikokrat se da prenesti premer v višino? Ali bi bil lepši in bi vstrezal svoji nalogi, če bi bil vitkejši ali debelejši, ali bi bil lepši s kanelurami ali brez njih? Kaj pomeni zgoraj na vratu svitek, kaj pod ploščo? Ali ima še druge okraske? Kako jih imenujemo? Kaj se izraža z raznimi deli? Ali bi ne opravljal stebor svoje naloge tudi, če bi ne imel teh členov? Da, da, ali umetniku je do tega, da tudi na vnanje pokaže, kake so funkcije vsakemu členu in to izraža na svoj poseben način tako, da nam je vseh cel tvor. To so delali že narodi starega veka, najlence in najdovršenejši Grki. Pri stebri je kroglinik iz pisanega mramorja. Po svoji osnovni podobi posnema školkjo, a ni več školkja. Stilizirana je njena oblika; prilagodila se je materijalu, tehniki in namenu. Ugodno vpliva na oko vse to delo. Če bi postavil tja navadno skledo, bi nas ne zadovoljila. Školkja stoji na podstavku, ki je zopet lepo členovit. Navaden stebor bi nam ne ugajal.

Glejmo tja proti glavnemu oltarju! Da, oltar! Kaj se da o njem vse povedati! Kaj je služilo prvim kristjanom mesto oltarja pri svetih opravilih, tam v zaduhlih katakombah? Pokazali bomo v šoli sliko, ki predstavlja prostor bogoslužja prvih kristjanov. — Od kod so dobili potem, ko ni bilo treba več na grobovih mučnikov maševati, oltarji svoje oblike? Primerjajmo jih s slavečki starih Rimljanov. Idimo v duhu pred Konstantinov lok, potem pa na Forum Romanum! — Ista razdelitev na višino, ista na širino, isti lok, isti stebri, isti venci in slemenca, svede vse manjše in še s drugimi dodatki, ki so namenjeni našemu bogoslužju in vstrezajo našim verskim nazorom. Vsek del govori svoj jezik, govori o »spovedni«, o svojem namenu o svoji lepoti, o svojem nastanku. Skrita je ta lepota, neusiljiva, šele poskusi jo je treba. Krasen pristen materijal, keramični mramor, govori veliko besede in daje obliki du-

ševito vnanost, katere pomen spozna le tisti, ki jo, kaj je slog in umetnost.

Nad oltarjem je boljše oko. Simboličen ornament. Tam pa je okrasek drugega namena. Služi samo lepoti, ne pove več, nego hoče veseliti oko. Od kod je? Ali je akantus list, del rastline sredozemskega podnebja, ki je ispreminjal svojo obliko tolikokrat, kolikor je umetnikih dob od Perikleja do Vilzona. Vsaka oblika ima zopet svojo zgodovino, govori o svojem sijajnem življenju na Lisikratovem spomeniku, na rimskem koloseju, na cerkvi sv. Petra v Rimu in na novejših zgradbah ter slednjič o svoji slavni smrti v najnovejši dobi. Njen namen je dekorativen, pa se tudi ujema s stavbo, torej tudi strukturalno.

Na prizidni podobi, včasih tudi reliefi, ki govore o moči besede, tu božje besede. To je umetnost z vsebino, ki ne učinkuje samo po obliki, ampak tudi s svojo literarnišno snovjo, zgodbo, legendo, ki jo pripoveduje pobožnemu poslušalcu. — Danes so umetniški nazori drugačni. Ko bomo zreli za to, bomo tudi to svojim poslušalcem na zgledih raztolmačili, da mora umetvor učinkovati sam na sebi po svojih umetniških kvalitetah, po obliki, barvi, kompoziciji, tehniki, pa ne s tem, kar iz zgodovine ali literature pripoveduje. To je umetnost zgolj zaradi umetnosti!

Dvigimo oko! V presbiteriju na svodu so slike. Morda ne ustrezajo našemu okusu popolnoma. Pa nastale so v predavrem času, izliv so pobožnega ustvaritelja, ki je vso svojo dušo izlil v umetvor in vtelesil svoj najboljši okus; tedaj čas ga je obudolno. Ne delajmo mu mi krivice! — Slikano je na presnoko. Kaj se to pravi? — Razložili bomo to tehniko in vneli poslušalce za lepe namene umetnika, ki je moral imeti veliko spretnost, da je bil kos svoji nalogi. (Drugokrat bomo morda imeli priliko razložiti tehniko mozaike, kje na kakem pokopališču ali drugje.)

Tam na spovednici vse polno okrasov! Vsak govori o svoji nalogi, vsak je svojega posebnega izvora, ima svoj motiv. — Ta deli plošev, drugi obroblja, tretji stremi v višino ali tvori prijeten konec navzgor; morda je podobno vazi. Tega dovolj bomo našli tudi na klopetih v cerkvi, na starih omarah v zakristiji in drugje.

Marsikaj se bo dalo prerisati. Te prilike ne bomo pustili neizkoriščene. Tedaj bomo šele razumeli sestavo in pomen okrasov!

Nismo še daleko izcerpali vse umetniške kvalitete. Našli še bomo v domači cerkvi marsikaj, ko bomo razlagali. Učee se bomo učili! Napravili bomo pa o tem načrt. Načrt bomo spopolnili z umetniško učnimi slikami in porazdelili bomo snov po starosti in zmnozosti učencev in ozirali se bomo na risanje, zgodovino in druge sem spadajoče predmete, na višjih stopnjah na literaturo.

Bolj draga nam bode ta snov nego šolska kronika, ki pripoveduje včasih res kaj pomembnega, čisto pa le morda prerada govori o obiskih proslulih nemških nadzornikov neslavnega spomina. — Te učne slike ostanejo na zavodu in tvorijo ves materijal umetniškega pouka, ki se ima podavati na dotični šoli tekom ljudskošolske (ali še višje) dobe vsakega učenca. Podprta je ta snov z nabiranimi učili v šolskem okolišju in njegovi bližini. Rabilni ga bomo zlasti tudi pri risanju. V tej zbirki vidimo narodno vezene, okraske z oblik narodne noše, okrašene predmete kakor prirobe, prte, avbe, pasove, skrinje, posode, orodje, pohištvo in druge izdelke domače obrti, tu lesene, tam železne, zonet druge ločene.

Ostali pa ne bomo doma. Spomlad pojdemo gledat k podružnici in izletimo k sosedni župni cerkvi. Morda je še znamenitejša nego domača. — Med potom si ogledamo hiše v starem kranjskem slogu, s svojimi hodniki, stebri, mrežami, durmi in slemenji. Posetili bomo delavnico umetnega obrtnika ali morda kiparja v okolici ali grad v bližini, čegar gostoljubni lastnik nas bo ponesno vodil po dvoranih in razlagal svoje umetnine.

Na narodni hiši bomo tolmačili, kako je nastal njen slog in namena, ki mu hiša služi in iz materijala, ki je bil cene na razpolago, — tu les, tam kamen ali opeka, drugje na široki ravni naše širne domovine flovice pretkana s slamo. — Mreže, ki so na malih knjih potrebne, so ob enem kras poslopju. Na slemen ali na avistih so naslikani ali iz malte modelirani okrasaki. — Posebno lepe so duri s podvoji, kjer so morda vrezani klinčki in drugi ornamentalni narodni motivi.

Na naši šoli v vasi je stvar popolnoma drugačna. Šola služi drugemu namenu nego kmetiška hišica in nova je. — Pa naš stavebenik ni bil popolnoma več tega, kaj bi ugajalo našemu domačemu okusu in bi zahteval namen poslopja. Preveč se je oddaljil od narodnega sloga in to brez potrebe. Na voglih je napravil iz malte oblike, ki bi naj posnemale izklesane kvadre (rustiko), kakor vidimo to na hišah v mestih, ki posnemajo slog italijanske renesance. Povedali bomo, da je bila rustika na italijanski (florentinski) palači iz pri-

nega mramorja, da je ta slog nastal v časih polnih bojev in nemirov, ko je bilo treba knezom, da so se zavarovali v takih trdnih stavbah, ki v prtiljitu niti ogen niso imeli, proti napadom sovražnikov. — Danes ni tega treba — in kaj bi pomagala ta malta! — Torej tudi ta slog ni pri nas opravičen. — Ki se delati na naših hišah rustiko, bi morala biti iz kamna, kakor je bila na renesančnih stavbah v Italiji. To bi bilo brezsmiselno. Pač pa porabljamo danes drug materijal, namreč beton in železo, iz katerega se lahko napravi drugi okrasaki nepriljilno. To vidimo na novih mostovih, na drugih modernih zgradbah. Zato se popeljemo enkrat v Ljubljano. Tam vodi nov most čez Ljubljanico. Ogledali si bomo njegov slog, ki je — podan po pogojih materijala, betona in železa, popolnoma drugačen nego je star most iz izklesanega kamna. Primerjali ga bomo z novim posebnim glede okrasov in konstrukcije; — pa le kmalu! Škoda ga bo, ko pade!

Postali bomo na drugem mestu pri izloženih oknih nekterih mizarjev. Kaka razlika med našim domačim pohištvom in tem! Tu ne vidimo nič okrasov kakor na starem pohištvi, ampak je gladko, vse umerno, a vendar lepo, ker je iz plemenitega lesa in zelo skrbno izdelano. Prepričali se bomo, da je predmet tudi lahko lep, če ga ne krasijo plastični nakiti, ki streže v sobi prah. Učinkuje namreč po lepoti in pristnosti snovi, po skrbnem delu in po svoji praktični uredbi, ker dobro služi vsakdanji rabi. — Stopimo v delavnico in prepričajmo se o tem!

To bomo videli tudi na posodah. Pa tu bode več negativnih nego pozitivnih zgledov. Kaj se vse ne prodaja! — Vaze polne brezsmiselnih okrasov, ki nimajo drugega pomena, nego da strežejo prah v sobah in dajo gospodinjam nepotrebnega dela, ko jih morajo snažiti, vaze fantastičnih oblik, jedva da še morejo stati, iz slabega materijala, pa zato z več okrasaki, da jim krijejo slabosti in mamijo nevedčega kupca, ki se da varati po tem usiljivem tujem »šundcu«, ostankov iz tovarn naših sovražnikov, ki jih drugje ne morejo prodati. (In kako vlogo igra bronca na naših bižuterijah! Naravnost ostudno!)

Kako vse drugače so posode našega domačega izdelka. Preproste so, brez nepotrebnega nakita; pa imajo take oblike, kakor služijo namenu. Ljubiš mi je naš lonec, ki ga burkije oklepajo vsaki dan, naša skleda, naš cvetlični lonec, — kaj šele naš vrč, naša čutarica, naša majolika!

Posode lepe oblike pa si hočemo ogledati v muzeju. Grki so bili v izdelovanju vaz mojstri, še danes neprekošeni! — Pa svede, v muzej pojdemo pozneje. Pot nas pelje po ljubljanskih ulicah. Tu bomo opozarjali na razne stavbe, stare, veličastne, v amprskem slogu, v renesanci, če tudi ne rabimo teh izrazov. Pa povedali bomo, iz katerih časov so približno. — Na vsak način pa si ogledamo tudi licej, da raztolmačimo slog poslopja, nastal iz preprostega materijala, ki ga ne prikriva, ampak pošteno kaže in s tem učinkuje, da na zunaj pristno kaže, iz česa je znatraj, pa le sveto služi svojem namenu po lepi notranji uredbi.

Vsega pa v Ljubljani ogledati ne moremo. To moramo pustiti za tiste, ki pojdejo v mesto v šolo. Dosti imajo snovi za osem let srednješolskega študija, če si ogledajo vse cerkve in kar je v njih znamenitega! Muzej in umetniška galerija sta še privrček.

Vendar pa ne moremo iti mimo nekaterih znamenitosti. Občudovali bomo tu Robbov vodnjak, mestno hišo, stolnico, cerkev sv. Jakoba s šubičevimi slikami itd. — Pa tega je preveč! — Domu greda ali ob drugi priliki bomo pripovedovali učencem, kake sitnosti je imel Robba, ko je stvarjal ta vodnjak, umetvor prve vrste v naši široki domovini. — Danes pa mislijo mestni paglavci, da stoji zato, da raz njega tešijo radovednost z »višjega umetniškega stališča«, kadar se pri narodnih slavnostih in drugih prilikah gnete velika množica po mestnem trgu. (Taki ne bomo mi kmetiški dečki, ki nas ni obilazila mestna kultura!)

Bili smo tudi v muzeju. Veliko preveč snovi! Tu imajo pač Ljubljančani dobro! — Kar na kupu jim je umetnost! Pa malo jim koristi! Ze v veži stojita dva kipa, ki jih nihče ne umé. Kdo ve, da sta Adam in Eva stala v linah prvega nadstropja prestare mestne hiše, da ju omenja že Valvasor kot »izborna umetniška dela«, da govori o njih pravilica, naj bi ju moral vsak poljubiti, kdor je prišel prvič v Ljubljano? — Jasno bo vsakemu, kako vlogo torej igra umetvor na mestu, ki mu je prvotno določen, da pa se poniža, ko pride v muzej, na vlogo stare šare, pozabljenega vtonelega spomina.

Dovolj zgledov! — Česa nam je treba? V prvi vrsti uverjanja za to, kar imamo. In tega je dosti že sedaj v originalih! Ni nam še treba reprodukcij! — Če hočemo razumeti to, česar nam naša umetnost razumi v cerkvi, na ulici, na domu, na cesti, v gorski vasi in konečno v muzeju, imamo snovi dovolj za vsako šolsko leto od prvega

* Dr. Ivan Semerád, bivši primarjal okrajne bolnice na Kral. Vinohradih, sedaj državni tajnik v vladi Čehoslovaške republike, je v češki javnosti znan kot eden najboljši oduševljenih Slovanofilov, ki tudi med vojno ni prikrival svojega odličnega slovenskega mišljenja. Dr. Semerád je napisal ta članek za mesečnik napredne »Rad. omladine« Jugoslavine v Prazi. Članek priobčujemo v prevodu tudi mi, ker je aktualen.

razreda ljudske šole do osmega razreda gimnazije.

Pa to snov je šele treba skrbeti in izbrati ter urediti, pred vsem pa skrbeti za to, da nam ostane in jo razume učiteljstvo. — Nujno je potrebna preureditev učiteljskih, srednjih šol in vseučilišč tudi v tem zmislu glede umetniške vzgoje. Snovi je dovolj, da o njej premišljujemo. Vsi tisti, ki se bodo za to stran naše vzgoje posebno zanimali, se bodo združili v organizacijo. Priredili bodo predavanja in izlete po domovini, zbirali bodo ostanke narodne umetnosti, skrbeli bodo, da se, če le more, ohranijo tam, kjer jim je prvotno odkazano mesto. Razstave moderne sloge bodo namečile temu.

Ko nastopijo zdravje razmere, izletimo v razna mesta Jugoslavije, Trst, Dubrovnik, Beograd, Sarajevo, Mostar, — potem pa v Atene, Carigrad, tudi v Italijo in v Pariz. To bi bil naš ideal! Morda nam bode časa in sredstev nedostajalo. Premisliti pa je, ali ne pogubljamo časa in sredstev za mnogo bolj ničeve reči in ali se ne da s pravo ekonomijo vendar doseči, da se uresniči naše želje, ki jih tolmači klic: Dajte nam umetnosti!

Nekaj najvažnejših predlogov:

1. Vzgoja očesa in roke v zmislu umetniških teženj naj se goji pri vsaki priliki.

2. Zato naj se uvede:

a) obvezni pouk v risanju na vseh učnih zavodih; odmeri naj se temu predmetu prostor, ki mu pristaja po važnosti;

b) umetniški pouk v posebni uri, motrenje umetnin in umetniški zlet;

c) Kjer je mogoče, barijo se učenci z raznimi ročnostmi v rokotvornem pouku: modeliranje, izrezovanje, tisek, šablonačenje, cizeliranje, mizarska, kartonska in druga dela. Negovanje cvetice, delo na vrtni.

3. Zbiraj naj se na vsaki šoli snov za umetniški pouk. Učila, narodni umet. izdelki, učne slike, živatopisi umetnikov, popisi umetnin, zgodovinski podatki o umetninah, reprodukcija umetnin i. dr.

Par besedi k sprejemu.

V »Slov. Narodu« je izšel članek o sprejemu regenta Aleksandra. V tem članku je podano nekaj misli, kakšna naj bi bila Ljubljana v slavnostnih dneh. Ni dvoma, da je bil članek pisan iz srca vseh narodno čutečih ljudi, ki smatramo ta posej za zgodovinski trenutek, ki naj ostane vsemu našemu narodu v globokem spominu. Iz zdravih in zavednih src našega ljudstva naj se napravi program za sprejem. Radost slovenskega naroda nad osvoboditvijo naj odseva v teh dneh. Zato je prav, da pri tem ves narod sodeluje!

»Napreje« je reagiral na ta članek s posmehljivo notico. Stara Avstrija je zatirala vsak pojav naše narodne radosti in je pritiskala na vse vrste naroda, da se je slišal žvenket okov po temnicah. Danes v svobodni Sloveniji naj mi sami dušimo vzlik radosti iz src osvobodencev in zavednega naroda! Ali naj svobodni narod nima toliko svobode, da na svoj način izrazi radost nad tem, da je končano stoletno robstvo, da je prišel veliki dan odrešenja in da more slavnostno pozdraviti svojo svobodo? Ali ni bilo dovolj resnih in težkih časov, da pozdravimo končno tudi solnčen dan skupnega veselja. Saj tudi delavec s ponosom slavi svoj prvi maj, in vsi ga slave z njim — zakaj bi torej narod vsaj enkrat ne smel slaviti svoj državnopravni praznik in pri tem pozdraviti svojo svobodo, ki je zanj istotako važna, kakor za delavca praznik 1. maja. Saj smo po težkih bojih in trpkih skušnjah vsi potrebni počitka in okrepčila. Ali ni belgijsko delavstvo navdušeno pozdravilo kralja Alberta, ko se je vračal v osvobodeno domovino? Mislimo, da je tudi naša dolžnost, da dokumentiramo svojo državno idejo pred svetom in da bo to nam pridobilo samo ugled, kar bo v korist državi in narodu.

Drugi članek v »Slov. Narodu« pravi, da naj bi bil sprejem dostojen, pa ne drag. Ker niso navedeni stroški, ne vem, kateri načrt je cenejši. Sicer pa je to stvar naroda, ker bi se stroški krili s spominskim odznakom in drugimi slavnostnimi drobnarijami, ki jih vsak rad shrani za spomin in bi torej ne obremenili nikake blaginje in bi ne škodovali nujnim izdatkom v druge potrebne svrhe vlade ali magistrata. Naš domači vladar pride sedaj k nam prvič po 1000 letih, sprejem mora biti dostojen, zato naj se načrt ne ravna toliko po ceni, kakor po pomenu in naj se uredi tako, da bo narodu ostal v neizbrisnem spominu. Polovičarska priprava nam ne bi delala časti in bi nas samo pokazala v žalostni luči. V Parizu na pr. delajo velikanske priprave za proslavo miru. Vsa umetniška kolonija sodeluje. Mi morebiti ne bomo mogli z radostjo slaviti praznika miru — pač pa bomo imeli tem več vzroka pokazati svojo narodno voljo s proslavo državne misli. Daj, da tudi Francija izbrnata — vendar hoče proslaviti svoj zgodovinski trenutek in s tem pokazati svojo kulturno silo. Mislim, da imamo tudi mi dovolj vzroka ob tej priliki pokazati svojo narodno in kulturno silo, zato se mi zdi načrt v »Slov. Narodu« popolnoma primeren, da v njem pokazemo sebe — svetni in sebi.

Upati je, da bodo naši matematiški krogi — kakor je to drugod — tudi tu sodelovali in spopolnili našrt. Tu je prilika, da naša upodabljalna umetnost pokaže, da ima slov. zemlja umetnika. Tudi to je kulturne dokument. Kot žena - Jugoslovanka sem si dovolila povedati teh par misli z željo, da bi se naša javnost zavedala pomena tega dogodka in da bi se kmalu začelo s pripravami, pri katerih naj bi sodelovali vsi sloji naroda, da tako v tem oziru dokumentiramo svojo skupnost. Slavnostni dnevi v Ljubljani ob posetu našega prvega domačega vladarja naj bo dokaz naše skupne državne narodne in kulturne zavesti.

Povodenj v Kostanjevici.

Kostanjevica, 22. aprila 1919. (Zakasnelo došlo.) K večeršnjem poročilu dodatno poročam, da je do danes padla voda za 1 m 30 cm, vendar je še polovica mesta preplavljenega. Hise na severnem koncu tičijo še do pol metra v vodi. Promet se je odprl že na južnem delu in morejo ljudje zopet v trgovine, urade in na pošto. Tudi je mogla že danes priti pošta iz Novega mesta; večerajša iz Krškega pa se je morala vrniti.

Po hišah iz katerih je voda že odtekla, se sedaj vidi velikanska škoda na poslopjih, pohištvo, obleki, perilu, štedilnikih, posteljni opravi, kuhinjski posodi itd. Do koder je segla voda, je omet na poslopjih odletel, talne deske po sobah so se dvignile, vpognile in zveržile, da bo treba novih, na pohištvo je popustil lep (lim) in odstopila prevleka (furnir), v kletih je prevrnilo sode z vinom, kadi s kisljo repo in zeljem, krompir je popolnoma pokvarjen, da o moki in žitu niti ne govorim.

Prebivanje v teh vlažnih stanovanjih gotovo ne bo pospeševalo zdravlja in je nekaj ljudi, ki so bili primorani cele dneve bresti po vodi do kolen, že obbolelo. Kostanjevica pa je še danes brez zdravstva in brez vsake lekarne. Na vrtovih bo treba od kraja obdelati, pognojiti in saditi, kamor je segla voda, je vse uničeno, sadno drevje ponekod porušeno s koreninami, uničena je tudi ozimčina in letošnje setve; kar je krompirja že posajenega, gnije in ne bo vzklil.

Po površni cenitvi škode (natančne se ni mogoče dognati), znaša ta v mestu, vrtovih in na polju blizu pol milijona kron. Utonilo je nekaj prašičev in telet, kurenine in dr.

Človeških žrtev hvalabogu ni, ker so Kostanjevčani brez izjeme dobri plavalci in vozači.

Neprijetno dirne meščane očitek gotovih oseb, da je ta nesreča očitek gotovih oseb, da je ta nesreča božja kazna za meščane, ker niso v taboru SLS in ker so vedno napredno volili. V takih slučajih bi se pač morala brzdati strankarska strast in verski fanatizem.

Od javnih naprav so poškodovani vsi trije mostovi: dva mestna, na Krki in okrajnocestni na Studeni. Pri tej priliki je omeniti na naslov naše pokrajinske vlade, da je vendar še skrajni čas, da prevzame odgovornostova na državni cesti država v lastno rezižo in jo temeljito renovira. Meščanski korporaciji so pošla vsa sredstva za popravilo mostov in mostna mitnica, anahronizem iz srednjega veka, bi tudi že lahko zginila.

Prebivalci mesta in okolice zelo obžalujejo, da ni pri tej priliki voda odnesla nekaj nepotrebnih nemčurjev, ki tu nimajo nikakega opravila in zasedajo lepa stanovanja, ko medtem obrtniki, ki jih nujno rabimo, ne morejo najti stanovanj. Produktivni stan mora prođ od nas, nepotrebnih lahokurhi mu odjedajo živež in zasedajo prostor. Menda bi vendar naš občinski odbor kaj ukrenil proti tem razmeram. Imamo goriske begunce, naše najljubše Slovence; pa ti ne delajo napote in so v vsakem oziru zelo skromni. A da se šopirijo v našem mestu elementi po najlepših stanovanjih, elementi, ki so se med vojno vendar take očitno obnašali kot ekspanzisti Stürzbeve vlade, v tem času pa najpogostejši brivci ne morejo odpreti bravnice, ker ne dobi stanovanja, to je vendar velika brezbriznost javne oblasti.

Tudi v Kostanjevici bo treba železne metle; s samo dobroto širimo le ošabnost, s popuščanjem nehalnost vseh onih, ki bi raje danes kot jutri zagrabili zopet za avstrijske vajete in vihteli šusterčijanske in pruske biče.

Le odločnost in spoštovanje do samega sebe rodi pozornost in spoštovanje drugih do nas.

Politične vesti.

Pfifidni klub DJS. Sestanek jutri v torek ob 8. uri v tiskovni stranke!

Krajevna org. J. D. S. v Radmilcih priredila v nedeljo 27. aprila shod pri Kapeli, kjer govori dr. Koderman o političnem položaju, denarnem vprašanju ter razlastitvi veleposestev! Obenem bo občni zbor krajeve organizacije.

Iz Slovenjgradca. V nedeljo dne 4. maja ob 3. popoldne se vrši v prostorih Narodnega doma, oziroma na prostem mestu veliki javni shod JDS. Upamo, da

veliko udeležbo od blizu in daleč, kjer bodo poročali o položaju naših zastopnikov, kakor prof. Voglar, doktor Kukovec, dr. Ravnik itd.

Kalori Svetak. Z ozirom na poslano gosp. odvetnika dr. Franca Frlana v »Slovenca« z dne 27. t. m. se mi zdi potrebno ugotoviti to-le: Članek o zločinu v Milih sem napisal na temelju uradnih podatkov, ki jih imam v rokah. Podpisal sem ga z imenom, da dam obdolžencu priliko, da me pozove na odgovornost pred sodiščem, kjer bom dokazal resničnost svojih obdolžitev. To sem dosegel. Tožba proti meni je že vložena. Izjavljam vnaprej, da se bom odpovedal vsem pravnim lekóm, samo da stvar pospešim in da pride čimprej do sodne razprave. Končno ugotavljam še to, da trditve g. dr. Franca Frlana, češ, da se »nahaja gosp. S. svobodno na prostem«, ne odgovarja resnici. — V Ljubljani, dne 28. aprila 1919. — Rasto Pustoslavšek.

Celjski. Celjski »Naprejev« dopisnik se zaganja v zadnjem času prav srđito v vse, kar ne tuli nemškosocialistične zvezarske himne. Vsi vemo dobro in občutimo dosti grenko pomanjkanje stanovanj. Kaj je torej naravnjeseja, ko zahteva, da se odpovedo stanovanja vsem onim uradnikom, ki so bili odpušteni iz službe pri nas. In pri tem se ne more delati nikakih izjem za nemške profesorje. Uradno se nam je poročalo v Uradnem listu dež. vlade, da so nemške gimnazijske sporednice vsled nezadostnega števila učencev razpuščene, logično bi torej bilo, da odidejo nemški profesorji, ki so ofi cialno pri nas brez poklica, na svoja nova mesta, oni maloštevilni nemški dijaki pa na nemško gimnazijo v Maribor ali Ljubljano (če je v Ljubljani še nemška gimnazija) nadaljevati svoje študije. Da traja neoficiionalna nemška gimnazija v Celju se naprej, tega za božjo voljo vendar ne vemo in če morajo zato nekateri odstavljene nemški profesorji še naprej imeti v Celju stanovanja tudi nismo vedeli, dokler nam ni pojasnil zadeve »Naprejev« dopisnik. Celjska stanovniška komisija posluje vzorno in je izvršila že dosti lepega dela, to vemo sami predobro. »Napreju« je očitno več za koketiranje z Nemci, zato se mu tako v srce smilijo oni ubogi nemški dijaki, ki so v Celju brez pouka v maternem jeziku. Zares občudovanja vredna pravilnost socijalističnega, kje je neki bila tedaj, ko cel pol milijona štajerskih Slovencev ni imelo niti jedne slovenske srednje šole, kje se skriva ta popolna pravičnost mednarodne socialdemokracije danes, ko se po celem Primorju zapirajo slovenske šole in mečejo v zapore ljudi, ker govorijo slovensko. V ukrepih naše deželne vlade še nismo zasledili niti sence najhujšega nacionalnega nasilja, govorili bi še pod živim utisom polpreteklih časov poprej lahko o preveliki popustljivosti vseh naših oblasti napram onim, ki so nas to in stoletja ubijali. Toda vse dokazovanje resnice je itak odveč pri ljudeh, ki imajo resnicoljubje in jednako v zakupu.

Reorganizacija železniškega prometa. Iz Beograda poročajo, da se bavi prometno ministristvo s popolno reorganizacijo železniškega prometa v Jugoslaviji. Nabavijo se lokomotive in vagoni in zgradi potrebno število normalnotirnih železniških zvez. Nadalje se je sklenila izprememba vseh ozkotirnih železnic v normalnotime. Poleg naših domačih strokovnjakov dela za reorganizacijo več francoskih in ameriških inženirjev in prometnih strokovnjakov. Sklenjena je tudi reorganizacija plovbe po morju in rekah in zgradba potrebnih transportnih sredstev.

Split pozvan na protislovensko svečanost v Benetke. Župan v Splitu je dobil te dni iz Benetk prijazno povabilo, da naj splitska občina pošlje svojo zastavo, da se bo vila poleg drugih iz odrešenih krajev v demonstracijskem obhodu po Benetkah, naperejem proti Jugoslaviji. Splitski župan je poslal v Benetke odgovor, da Split je slovenski in vsa Dalmacija slovenska ter da se ne bo nikdar splitska mestna zastava zlorabljala proti Jugoslovanom.

(Naša posebna brzojavna poročila.)

DR. KOROŠEC V SPLITU.

Split, 27. aprila. Včeraj je prispel semkaj s posebnim parobrodom ministarski podpredsednik dr. Anton Korošec. V pristanišču je bil živahno pozdravljen od množičnega prebivalstva.

PREPOVED 1. MAJA V SARAJEVU.

Sarajevo, 27. aprila. »Uradni list« objavlja vladno naredbo, s katero se prepoveduje proslava 1. maja. (Ta naredba je popolnoma neumestna.)

USTAVLJENA JEDNAKOST.

Sarajevo, 27. aprila. Vleed spora, ki je nastal v muslimanski politični organizaciji, je prestal glavni organ te organizacije »Jednakost« s izhajanjem.

ČISCENJE V SARAJEVU.

Sarajevo, 27. aprila. Hrvatsko podporno društvo »Napredak« ima v veči svoji zgradbi vidnega spominaka ploščo s imenom Franja Josipa I. Včeraj

je navahila na poslopje množice sarajevske omladine in je hotela ploščo s alio odstraniti. Ko je prispela policija in hotela demonstrante razgnati, je prišlo do spopada. Nekaj demonstrantov je bilo ranjenih, naposled se je policiji posrečilo množico razgnati.

ORGANIZACIJA LJUDSKE STRANKE V BOSNI.

Sarajevo, 27. aprila. V Mostarju se je ustanovila krajevna organizacija jugoslovanske Ljud. stranke. Organizacija si je stavila nalogo, da organizira na temelju načela, ki ga zastopa Jugoslovanski klub, strankarsko organizacijo v Bosni in Hercegovini.

BRANISLAV NUŠIĆ NA POVRATKU.

Beograd, 27. aprila. V par dnevih se vrne v Beograd znani srbski književnik Branislav Nušić.

IMENOVANJE.

Beograd, 27. aprila. V jugoslovansko armado je sprejetih 280 črnogorskih častnikov.

»PRAVDA« IN TIHOTAPCI.

Beograd, 27. aprila. »Pravda« poroča, da so odkrili v Temišvaru organizacijo, ki se je bavila s tihotapstvom velikih množin živil iz Jugoslavije v Madžarsko. Ze dosedaj ugotovljena množina prethitopajenega žita presega vrednost 2 milijonov kron.

KRONE OSTANEJO V PROMETU DO 1. OKTOBRA.

Zagreb, 27. aprila. »Obzor« poroča iz Beograda, da ostanejo krone v prometu do 1. oktobra t. l.

SLAVNOSTNA SEJA JUGOSLOVANSKE AKADEMJE V ZAGREBU.

Zagreb, 27. aprila. Včeraj popoldne ob 6. uri se je vršila slavnostna seja Jugoslovanske akademije. Na palači akademije je plapolala poleg hrvatske tudi nova državna zastava. Sejo je otvoril protektor akademije, nadškof dr. A. Bauer. V svojem govoru je izrazil svoje veselje, da more otvoriti prvo svečanostno seja Jugoslovanske akademije v svobodnem jugoslovanskem kraljestvu in to v času, ko so se spolnile sanje velikega ustanovitelja akademije Strossmajerja. Nadškof je pozdravil nato člane novo ustanovljene 4. (umetniške) sekcije akademije. Predsednik akademije Vladimir Mažuranić se je spominjal v svojem nagovoru ujedinenja vseh Jugoslovanov v eno državo, v kateri bo dobila tudi akademija mesto, ki ji pripada. Pri tem omenja, da je akademija imenovala v umetniško sekcijo samo polovico članov, da omogoči tako umetnikom samim, da izvolijo drugo polovico iz svoje srede. Za novega literarnega tajnika akademije je imenovan dr. Ivan Kasumović. Predsednik ima nato dolg referat o. Wilsonevem načrtu za zvezo narodov. Za člane 4. (umetniške) sekcije so imenovani: Bela Csikos, Klemens Crnčić, dr. Dragotin Domjanec in Martin Pilar. Za dopisne člane so imenovani: Ferdo Kovačević, Fran Dugan, Vladimir Nazor, Rudolf Valdec, Robert Frangeš, Oton Iveković. Za častne člane so imenovani: Vlaho Bukovac, Celestin Medović, Ivan Meštrović, Pavle Jovanović, Matej Hubad, Aleksa Santić, Josip Stritar in Ljuba Babić. Gjalaki.

NOV LIST DEMOKRATSKE STRANKE V SARAJEVU.

Sarajevo, 27. aprila. Včeraj je izšla v Sarajevu prva številka novega glasila Demokratske stranke »Glas Naroda«.

SLOVENSKA PROFESORSKA STOLICA NA ZAGREBSKI UNIVERZI.

Zagreb, 27. aprila. »Narodne Novice« priobčujejo regentov ukaz, s katerim se ustanavlja na hrvatskem vseučilišču proforska stolica za slovenski jezik in slovensko književnost.

Dnevne vesti.

Cvetični dan je dal 32.000 kron. Ples pa 4000 kron.

O modernih higijenskih kosmetikah. »Splošno slovensko žensko društvo« naznaja, da sklene gosp. dr. Ivan Pintar ta ciklus svojih predavanj v sredo, dne 30. aprila ob 8. zvečer v veliki dvorani Mestnega doma s predavanjem o negovanju las ter vabi k obilni udeležbi. Vstopnina 1 K.

Nezvestine v uradu so našli v Ptuju uradnike bolniške blaginje Vedernjaka in Rožeta. Plinovce svetilke v sobi so bile odprte in se je razprostrl po sobi, ne da bi bila uradnika to čutila, ker je bil plin brez vsakega duha. Našli so jih še pravočasno in jim tako rešili življenje.

Velikonočno strigeljanje je zahtevalo v ptujskem okraju pet žrtv. Enemu izmed žrtv je možnar odtrgal spodnjo čeljust in jezik. Vzrok nesrečam je bila povsod seveda neopretnost.

Slovenska šola v Ptuju se odprla ta teden. Imela bo 6 razredov in bo nastanjena v dekliškem domu. Vodstvo prevzame nadučitelj Ivan Klemenčič s Ptujске gore. Šola za prstne nešičke otroke vodi nadučitelj Josip Ogrup. S prihodnjim šolskim letom bo pouk v prvem razredu gimnazije in dekliške šole samostojenski.

Politično zavezanje. Maribor. Šola slovenskega praznovanja v Mariboru dne 1. maja. Na predvečer dne 30. aprila ob 8. zvečer bo obhod in bakljada voljske rodbne po mestu, dne 1. maja ob 6. jutraj pa bakljada, ob 9. popoldne pa služba božja na Glavnem trgu.

Iskavljevanje Nemcev iz Ljubljane. V soboto zvečer se je odpeljal iz Ljubljane 145 Nemcev in Nemk, med njimi, kakor smo že zabeležili, grof Attems, baron Schwarz, dr. Kulavicz, grof Alchburg in drugi. Grof Attems se namerava nastaniti v inostost, začasnó pa ostane še v Jugoslaviji, in sicer na gradu Novo Cello pri Zalcu, kjer ga je sprejel pod svoj krov grof Salin.

Solsko spričevanje. Zlateče se na ime Josip Polutnik. se je izrežilo od Zvezde čez Stari trg do Trnovskega pristani. Kdor je našel spričevanje, naj ie prinese v Narodno tiskarno.

Sorodnoba imena. Deželna vlada za Slovenijo je dovolila gosp. dr. Leonu Kaisersbergerju, poročniku v Ljubljani, sorodnobo rodbinskega imena v »Vučina«.

Otvorjenje brzolavneza vromela z Nemško Avstrijo in Čeho - slovaški republiko. Poštno in brzolavno ravnanstvistvo SHS za slovensko ozemlje poroča v dopisu št. 10.654 z dne 13. aprila 1916, da ie privratni brzolavni promet s celo Nemško Avstrijo, kakor tudi s Čeho - slovaški republiko, ki ie bil začasnó prekinjen, zopet dovoljen.

Ne bodimo šovinisti! Mitroviška Srbija piše: »Zagreški Srbski Sokol ie na svoji skupščini zaključil, da se ne imenuie več srbski, marveč samo »Sokol v Zagrebu«. Na ljubav jedinstva smo se odnovevali srbskemu erbu in srbski zastavi, pod katero so nam izvelevali našo osvoboditev in naše udeleženje. Napustili smo kolektar, napustili dve kraljevini in vse ono, kar ie nas vezalo z njima. In brez protesta smo se vtornili v novo državno konfiguralcio. ki io mnogi hočejo krstiti z Jugoslavijo, samo da bi se izognili srbskemu imenu. In sedaj prihaja Srbski Sokol v Zagrebu in se odnovevate srbskemu imenu na ljubav — jedinstvu!... Dovolj ie, mnogi ie, da preveč ie teza, vi novi proroki! Ne nadeniate preveč strune potroljivosti izmučeneza srbskeza naroda. Ali poznate zgodovino te vojne? Se niso zaceliene rane! Ne žalite tih! — Kakor na hrvatski, tako obsoiamo tudi na srbski strani vsak onjav plemenskeza šovinizma. Ako hočemo biti eno in na to prisegamo vsi, moramo biti priraviljeni tudi na žrtve, na velike, občutne žrtve. Gosnodie, ali veste, kakšno vlogo ie igral svoječasno Pilemont na Apeninskem polotoku? A kie ie sedaj to ime? Izrinilo ie, ker ie to zahteval narodni interes, ken se ie rodila Italija, v katero so se izlile ali, ako hočete, vtobile vse države in držvice Apeninskeza polotoka. In isto se mora zgoditi tudi pri nas, to zahteva naš narodni in državni interes!

Proračun zagrebske občine za leto 1919. znaša nad 20 milijonov kron. Leto 1914. ie znašal 6 milijonov. V pokritje primankliha se uvede razni novi davki, med njimi davek na tramvajske vozne listke in na kinematografske vstopnice.

Korupcija na hrvatskih železnicaht. Na enketi o prometnih razmerah pri trgovskih zbornici v Zagrebu ie eden izmed udeležencev konstatiral med drugim, da se mora na postaji v Bakru plačati za 1 prazen vagon 2000 kron. v Vinkovcih pa nad 500 kron. En vagon, natovoren z blagom, potrebuje 6 tednov, da pride iz Zagreba v Zemun, do čim so došli 3 vagoni vina iz Pečuha v Zagreb v treh dneh, ker se ie za to plačalo 20.000 kron.

Tiskovna pomoč. V sotočni članek »Ex - lex« se ie vrnila tiskovna pomoč, ki polnoloma izpremenila smisel stavka. V desetem odstavku se mora glasiti: »Od tega dne dalje vlada — bodisi da ie to ministristvo, bodisi da ie deželna vlada — ni uravničena do samostojnih naredeb in ukazov, razen ako so to kake izvršilne naredbi k že obstoječim zakonom in pravovellavnim naredbam, ali naredbi v smislu navedeneza pooblastilneza zakona.«

Odbor »Društva političnih organizancev« ima v torek, dne 29. aprila ob 8. zvečer selo v klubovi sobi restavracije pri »Zlatorogu«. Vsi odborniki naj pridelo točno in zanesljivo, ker se bo razpravljalo o zelo važni stvari.

Akademiki. sodelovalci pri cvetličnih dnevih in nedeljski prireditvi. se vabilo na važen razgovor v torek, ob 8. zvečer v »Narodni kavarni«, zadnji soba.

Oskrba invalidov. Ko smo se včerajših menili, kakšna bo usoda neštevilnih pohabljenecv, so črnogledi rekli: taka kakoršna ie bila po prejšnjih vojskah? z lajno bodo ubogaine prosili in ljudi nadlegovali. Sedajnotie priča, da imajo za enkrat ti črnogledi prav. Če se pogovarja z ubogim invalidom, med drugim navadno potoži, da mora mnogokrat slišati očitjanje: zakaj si bil pa tako neumen, da si se boril in tako zabil nogo alo roko. Take in enake besede pač pričajo o vsej trdočrtnosti našnjega sveta. Invalidom svetujem, naj vprašajo: bogati liferant, zakaj si tako pridno oskrboval armado s vsemi mogočnimi potrebščinami, kmet, zakaj si nisi ustavil rekviziterjem; železnica, zakaj si noč in dan opravil tako vestno svojo službo itd.? Pa šalo na stran! Imamo še pametnih in usmiljenih moži in žena, katerim sega gorje teh najbolj nesrečnih globoko v srce. Prejtnja deželna vlada ie kupila graščino Golnik nad Kranjem, kjer naj bi se sezidalo veliko zdravilišče za jetične Graščina s svojo ugodno lego med smrekovini gozdi, v lepem zavetju pod Storkom bo prav pripravna za ta namen. Ko se vrnejo naši ujetniki iz Italije, se bo število jetičnih silno pomnožilo, da bo v tem zdravilišču ie mal del svoj dom našel. Ker z zidavo letos nikakor ne bo mogoče začeti, in ker sedajnja graščina, ie zelo dobro ohranjena lahko sprejme do 300 invalidov pod svojo streho, ie bilo pač pametno, za sedaj graščino v ta namen porabiti. Graščina ima na 30

stolov jako rodovitnega zemljišča, ki bi se dalo še letos obdelati. Graškiški hlevi so še jako v dobrem stanu in bi se dali deloma prirediti za stanovanja invalidov.

Zbiranje vojnih matric in vojaških cerkvenih predmetov. Po poročilih vojaških duhovnikov so se za časa poloma avstro-ogrške armade in združene državnega preobrata porazgubili vsi službeni predmeti vseh ver, kakor vojne kapelice, vojne matrice, cerkvenoslužbene knjige in spisi, in drugo. — Takli predmeti tvorijo narodno bogastvo in ob enem čisto vsebujejo podatke o umrlih in padlih vojakih. Občinstvo se vabi, da pri zbiranju sodeluje in o zaleđenih stvarih obvesti neposredno vojni superijor v Ljubljani. — Ljubljana, dne 17. aprila 1919.

Imenovanje. Deželnioladna praktikanca pri okrajnem glavarstvu v Celju g. dr. Frane Hrašovec in g. dr. Ivan Vidmar sta imenovana koncipistom.

Nesramnost. Na notico pod tem naslovom prismo dotično delavko iz tobačne tovarne, da blagovoli osebno priti sporočiti Čevljarški zadrugi v Ljubljani, kateri čevljar ji je delo čevljev tako visoko računalo.

Hrvatski dijaki so poslali posebno deputacijo v Beograd, da povabi prestolonaslednika regenta Aleksandra, naj poseti Zagreb. Regent Aleksander je sprejel deputacijo v posebni avdienci in obljubil, da se vabilu v najkrajšem času odzove.

Na zagrebškem kolodvoru je izginilo 10 vagonov premoga, ki ga je zagrebška plinarna dobila iz Moravske Ostrave. Da izgine na železnici kakšna manjša stvar, je v današnjih razmerah umljivo, a da se ukradejo kar celi vagoni brez vsakega sledu, to pa je vendar malo čudno. Skrajni čas je že, da se napravi red na hrvatskih železnicah. Kje je železna metla?

Iz Hoč nam pišejo: Tu se še vedno nahaja bivši orožniški stražmešter Presker, ki je 1. 1914 spraval toliko slovenskih žrtve v ječo. Sicer je bil že zdavnaj odpuščen iz službe, vendar pa še vedno stanuje v Hočah in hujska in ščuva ljudi proti Jugoslaviji. Čudno se nam zdi, da se to mirno trpi, to tembolj, ker ima on v Hočah udobno stanovanje, novi orožniški postajevođa pa ne more v celni vasi dobiti stanovanja za svojo rodbino. Menimo, da bo treba v tem oziru nastopiti z vso odločnostjo, ker to pač ne gre, da bi se naši varnostni organi morali potikati po raznih luknjah, dočim sede služabniki Avstrije v udobnem toplem gnezdu na naših tleh.

Iz Most nam pišejo: Čudimo se, da imajo ljudje nemškega mišljenja še vedno gotovo privilegije v naši državi. Vlada je baje dala na razpolago ravnatelj kemične tovarne v Mostah voz in konje in s tem vozom se dan na dan vozijo dve nemškuti, nastavljeni v tovarni. To razburja naše ljudi, ki poznajo omenjeni dami še iz časa pred prevratom.

Slovenski list v Radgoni. V Radgoni je izšla prva številka slovenskega lista, ki nosi ime »Murska Strazica«. Izhaja vsako soboto zjutraj in stane do konca leta 8 kron. Izdaja list »Tiskovna zadruga« v Radgoni, ki je imela dne 15. t. m. svoj ustanovni občni zbor. Načelnik te zadrge je Milan Slajc, kaplan pri Sv. Petru v Gornji Radgoni, podnačelnik pa Ljudevit Klobčič, vladni komisar v Radgoni. List se tiska v tiskarni F. Semlitsch v Radgoni.

Ruski kružok, ki je med vojno moral ustaviti svoje delovanje, se v kratkem zopet oživi. Nadejamo se, da se v družstvu zbere vsi ljubitelji ruskega jezika in ustvarijo iz njega krepko organizacijo, ki bo igrala v našem javnem življenju še veliko vlogo, čim se uredi razmere v Rusiji, kar je pač vprašanje že najbližje bodočnosti. Vsi predpogoji za razvoj »Ruskega kružka« so podani, saj je danes med nami na tisoče takih, ki so se naučili v ujetništvu ruskega jezika in bi sedaj radi še izpolnili znanje tega jezika.

Brzojavni pozdrav prestolonaslednika in regenta Aleksandra pevskemu društvu »Ljubljanski Zvon«. Kot znano je pevske društvo »Ljubljanski Zvon« leta 1910 napravilo koncertni izlet v Beograd ter ond v Narodnem kazališču priredilo koncert v prid Srbijancem, ki so bili poškodovani od enoletne silne povodnji. Koncertu je prisostvoval tudi naš prestolonaslednik in se zelo zanimal za društvo samo, za razmere v Ljubljani in sploh na Slovenskem. Naslednje dopoldne (na Petrov dan) je bilo društvo povabljen na kraljev vrt k zajtrku. Tudi ond jih je posetil prestolonaslednik ter se na iskreno ljubljeno način razgovarjal s svojimi Slovenci. Nato jih je odvedel v krog srbskih častnikov, ki so imeli na drugem oddelku kraljevega vrta svoj zajtrtek. Ko se je izvedelo, da bo naš prestolonaslednik in regent posetil belo Ljubljano, mu je pevski zbor »Ljubljanskega Zvona« brzojavno sporočil, da se raduje njegovega prihoda. Danes je prestolonaslednik in regent brzojavno odgovoril društvu »Ljubljanskega Zvona«. »Sečam se se zadovoljno spominjam vašega povelja, ki ste ga poslali pred nekaj dnevi.«

Naslednjega Zvona u Beogradu, zahvaljujem lakreno na pozdravu sa njegovog zbora i radujem se sto bo skoro moči poznati slovensku Ljubljano. — Aleksander.

Pozdravi in voščila »Kranjskih Janesov« iz Italije. Jugoslovanski častniki, ujetniki iz tabora Teano, preaso Caserta, Italia, povečini stari »Kranjski Janeci«, pošiljajo svoji majki Jugoslaviji prisrčne pozdrave in voščilo vsem bratom in sestram prav vesele Velikonočne praznike. Vsi smo zdravi in go di se nam dobro? Italijansko podnebje nam ne ugaja in vsi že težko pričakujemo dne, ki nas popelje v novo svobodno domovino. Mnogo nas je tu, ki smo že šest mesecev v ujetništvu, pa nismo dobili nobenih poročil od doma. Navezani smo le na tuzemsko časopisje, ki je delovalo zadnje mesec z vso paro proti Jugoslaviji. Mi mu ne verujemo, vse eno nas pretresa mraz ko vidimo, da se nikdo ne briga za nas ujetnike, da ne vemo, kdaj se povrnemo domov in da ne vemo odgovora na vprašanje, kaj bo z nami, povečini »Krisgaturant«, ko pridemo v domovino. Masčić Dore, Koman Maks, Benedik Valentin, Jančič Čedomil, Klišanić Ivo, Ljubić Matko, Dežman Joško, Sever Gusti, Bedenk Vinko, Eržen Rafi, Brihta Emil, Keršič Peter, Simončič Pavel, Urbanc Stanko, Praprotnik Edvard, Sedež Jože, Jermol Jože, Strniša Franc, Baš Franc, Hraš Oskar, Zagar Martin, Bregant Alfred, Brezavšek Avgust, Pušar Srečo, Toš Franc, Havranek Jozo, Pretnar Jože, Vukanović Branko, Briški Lojze, Kastelic Robert, Golob Franc, Rauh Metod, Springer Alojz, Stibilj Ivan, Elaršek Vladko, Zorič Leopold, Lapajne Alfons, Svet Jaka, Zupančič Milan, Jakotič Ciril, Hutter Alojz, Peče Ernst, Samide Walter, Hoffman Edvard. Teano, dne 3. aprila 1919.

Padli ljubljanskega pešpolka št. 17. Kebejl Franc, r. Golobinje-Mirna peč pri Novem mestu, 1898. padel 11. okt. 1918. — Perše Ivan, r. Radovlja pri Krškem, 1898, padel 19. okt. 1918. — Milinkovič Vinko, r. Srebrenica, Bosna, 1878, padel 11. okt. 1918. — Sajko Jožef, r. Hrašovec pri Mariboru, 1885, padel 11. okt. 1918. — Markušič Ivan, r. Krstovlje-Koper, 1884, padel 16. okt. 1918. — Koszuta Jan, r. Czortkov, Gal. 1899, padel 11. okt. 1918. — Glad Anton, r. Fara pri Kočevju, 1899, padel 15. junija 1918. — Pokopani so vsi na pokopnem pokopališču v Vald Asea pri Asiago. Meseca septembra ni imel polk nobenih izgub. Smrt v juliju in avgustu padlih, se je naznanila sorodnikom in razglasila po časopisih. Mrliški listi zgoraj imenovanih in še sledečih padlih so svojcem na razpolago v pisarni Sl. Rdečega križa, (Poljanske ceste št. 4). Vogel Martin, r. Sv. Križ-Krško, 1898, Piltauer Fr. Krška vas, Krško, 1884. Šloser Pavel, Matulje-Volosko, 1896. Leskovšek Marko, Dobje, Celje, 1886. Osolin Fr., Krtna, Kamnik, 1891. Dimnik Ivan, Ježica, Ljubljana, 1898. Senica Alojzij, Smihel, Novo mesto, 1899. Kuclar Fr., Spodnji Šiška, 1896. Feldin Henrik, Dobrna, Celje, 1899. Vsi so padli 15. junija 1918. Po 1. maju se pošljejo mrtvaški listi na pristojna okrajna sodišča. Ubežniki 17. pp., ki so se vrnili iz ujetništva, niso vedeli poročati o nobenem smrtnem slučaju.

Umorjen duhovnik. Iz Splita poročajo, da se je izvršil v Katunih grozen umor. Don Miljenko Jurišić je bil umorjen na velikonočni ponedeljek na strašen način. Morilec ga je udaril petkrat s sekirjo po glavi, na to mu je glavno odsekal in jo skril v kovčeg. Osumljen je tega zločina župnik don Frane Jerčić, ki se je prepiral, kakor se trdi, z žrtvijo dve uri. Jurišić je baje vedel za neke Jerčičeve tajnosti. Vrši se preiskava.

Organizacija orožniških vpokloencev. Orožniški vpokloenci so imeli pred mesecem dni zborovanje v Ljubljani, na katerem so sklenili, da se ustanovi društvo orožniških vpokloencev za Slovenijo v Ljubljani. Izvolil se je pripravil odbor, ki pripravlja delo za ustanovno občno zborovanje. Razposlal je okoliščno, s katero se vabilo v društvo vsi orožniški vpokloenci, ki naj se nemudoma zjane. Občni zbor bo dne 4. maja 1919 v gostilni gosp. V. Mraka na Rimski cesti št. 4 ob 2. popoldne.

Odkrivanje. Za prevoz nekaj kosov pohištva z Bleiweisove ceste na Dolensko cesto, kar ni trajalo niti tri ure, mi je izročila tvrda Uher sledeči račun: 1 pohišten voz, 1 par koni, 3 ljudje — recel in piši dvestoosemdeset kron. Jaz pa zaslužim kot učitelj dnevno celih osem kron, torej niti v enem mesecu toliko, kolikor tvrda Uher v treh urah. Ali ne vpije to do neba? — Da.

Na prebranih je otrok v Hrvatski in Slavoniji iz Dalmacije, Istre, Bosne in Hercegovine 16.618. Med temi jih je iz Istre 2081.

Pravoslavni vojaški duhovnik ne dobi primernega stanovanja in današnji »Slovenec« prosi hišne posestnike, naj mu priškrbe tako stanovanje. Znano mi je, da se okoli 20 naših častnikov iz Srbije nahaja v istotako slabem položaju. Nekateri stanovalke sploh ne odpirajo vrat, ko zapazijo, da prihaja oficir iskat sobo, ker menda mislijo, da bodo morale oddati sobe za nižje cene. V krogih srbskih častnikov sem slišal večkrat takih prištev in moram reči, da je to res žalostno, če se tem ljudem, ki se že skoro deset let bore za nas, ki so imeli primernega ležišča in so s svojimi mukami tudi nam priborili zlato svobodo, danes zapirajo vrata, to izjeto sobo proti plačilu. Ne pozabljamo tako hitro na naše dolžnosti proti našim sočlani.

Z Reko poročajo, da angleški bataljon, ki je sedaj posloval v mestu, odpotuje v Egipt, na Reko pa pride angleška voj. ladja »King Edward«. Skupne patrulje antentene detachmenta so opuščen v Angliji vrše stražno službo, ločeno od Lahov.

V Opštini so interirali zopet 30 Jugoslovancev. Internacije se množe, kakor da bi se Lahli bali kakake poblečita. V južni Istri se Lahli vtrjujejo močnejše dan na dan.

Velika tatvina na železnici. Med Bakrom in Zagrebom je izginilo iz vlaka raznega manufakturnega blaga za vrednost 123.000 kron. Odkodovana sta trgovca Albert Blüh in Ziga Beck iz Zagreba.

Pleniški iz Lupočeve in Andričevca pred sodišča. V Zagrebu se je vršila pred kratkim razprava proti celi vrsti plenilcev iz Lupočeve in Andričevca, ki so koncem novembra lani oboroženi napadli več hiš in trgovin v Lupočevi ter prizadeli napadenim veliko škodo. Trgovca Vekoslav Borovčak ima škode 355.000 kron. Plenilci so obsojeni na zapor od 2 mesecev do 5 let.

Zrakoplovna pošta. Iz Beograda poročajo, da se dela na to, da začne v Jugoslaviji posloovati kar najhitreje mogoče zrakoplovna pošta.

Umrli je v Ljubljani ga. Marija Bašelj, zasebnica. N. v. m. p.!

Kultura.

Repertoar Narodnega gledališča. Drama 26. aprila sobota »Moč teme« C 50. 27. aprila nedelja popoldne »Krojaček junaček« C 48. 28. aprila ponedeljek popoldne »Veriga« akad. Izven abonm. 30. aprila sredo »Moč teme« delavska predstava. Izven abonm. 1. maja četrtak popoldne »Krojaček junaček« B 48. 2. maja petek »Revolucija« A 38. — Opera 26. aprila sobota »Ugrabljena Evelina in Pagliaccio« B 249. 27. aprila nedelja »Slovaška princeška«. Izven abonm. 28. aprila ponedeljek. Zaprt. 29. aprila torek »Manon« A 340. 30. aprila sredo »Prodana nevesta« delavska predstava. Izven abonm. 1. maja četrtak »Mamzell Nitouche«. Izven abonm. 2. maja petek. Zaprt.

Narodna soča v ljubljanski okolici in na Goronjskem. »Splošno slovensko žensko društvo« opozarja Slovenke na zanimivo in aktualno predavanje gosp. dr. Mantuanja, ki se vrši noch ob 8. v Mestnem domu.

»Moč teme«. Poslednje čase se na našem gledališču čimdalje bolj uveljavlja načelo, da je treba celotni vtisk dramske predstave dosežati z ubrano strnjeno igranjem vsega osebja, da torej ne bodi nihče prvi in nihče zadnji, nego da se mora enakomerno pozornost in skrb obračati tako na velike kakor na male vloge. Zato so predvčeršnjim Tolstega pretresujočo tragedijo »Moč teme« podali v zaokroženi obliki — ne baš sijajno, ker nimamo prvovrstnega osebja — pač pa dostojno, kakor gre takemu umotvoru. Režija gospoda Nučiča je bila i v tem oziru i glede zunanje opreme vredna popolnega priznanja. Kot igralec je gospod Nučič postavil na oder korenito proučenega Nikito Akimiča, ki ga je nevsiljivo in zato izrazito, s preprostim pomočki označeval najprej kot brutalnega alkoholika in nato po strašnem dejanju v kleti s veliko silo kot vzgrogženega morilca in obupanega izpokorjenca. Anisejo je očrtala gospa Juvanova v prvem dejanju z verjetno umetnostjo kot žensko, ki jo je pohotnost in pohlepnost napelsed pritrjala do tega, da se nasilno iznebi zakonskega moža; potem jo je opremila s prihuljeno upornostjo in napoved, ko je treba uničiti sad pregrešnega razmerja med Nikito in Akulino, z brezzračno energijo. Gospodična Vera Danilova je igrala Akulino kot top, zanemarijen stvor z naravno prikojenim drevenim govorjenjem in ponašanjem; gospodična Repovševa je bila kot Anjuka dosti prikipna in ni zagrešila očitih hib; gospa Bukšekova je uspešno predstavljala Matrono kot nizkoto žensko, ki ščuva na umor, pa se niti ne zaveda svoje podlosti; gospodična Rakarjeva je manjšo vlogo Anisjine botre izvršila zadovoljivo. Izmed igralcev sta bila poleg gospoda Nučiča najboljša gospoda Danilova kot hlapec Mitrič in Bratina kot Akim, oba kot simpatična zastopnika ublažujočega svetlobnega elementa; gospod Razberger je zlasti prizor, ko se Pjotr posavlja od Akimiča, oživil z učinitljivo tragiko. Predstava se je začela ob tričetrt na osem ter se je zavlekla do tričetrt na dvanajst in še čez. Ako še veljaj izgovor, da so odmorji zato tako dolgi, ker ni večjih gledaliških delavcev, pa je vendarle nedoumno, zakaj se pričetek redoma zakeeni za četrt ure, kakor se ne bi mogla eenerija za prvo dejanje postaviti o pravem času, torej recimo četrt ure prej.

Igrali so »Moč teme« v narečju, samo če bi Slovec vedel, v katerem! Po vsej priliki je bila to ljubljanska slovenščina, pomešana z nekaterimi rustikalnimi oblikami, pa jako, jako daleč od kmetijske govorice. — Izvesten del občinstva se je ob najdražejših prizorih izbornu zabaval, kakor da so se na odr predvračali cirkuški clowni. Če npr. Mitrič strupeno modruje o ispriljenih ženakah, drži to tako ljudi, ki sploh ne slutijo poredkega sarkazma, za mase nje in smeh; če Mitrič vzklikne: »Sveta mati kazanskega«, smatrajo taki ljudje, ki niti ne vedo, da je kje v sveti Rusiji kraj po imenu Kazan in da je tam največja bošja pot, njegove besede za dober dovtip. ... Tako se torej »Moč teme« ni kazala čisto na odru, ampak tudi med občinstvom delam p. t. občinstva.

Gospodarstvo.

Transit Prevoz blaga čez ozemlje kraljevine SHS. Glasom naredbe Centralne uprave za trgovački promet sa inostranstvom v Beogradu, c. br. 619 z dne 23. t. m. je prevoz (transit) čez ozemlje kraljestva Srbov, Hrvatov in Slovencev v vseh smereh prost.

Državna posredovalnica za delo namnanja, da se je osrednji urad, kakor tudi podružnica za Ljubljano in okolico preselila s 26. aprilom v svoje nove, velike in moderno urejene prostore v Gradišču, nasproti dramskega gledališča (v Lukmannovo hišo). S tem bo posredovalnici v mnogo večji meri možno ustreči vsem interesentom. Uradne ure za stranke so od 9. do 12. in od 2. do 4. Ob nedeljah, praznikih in sobotah popoldne se ne uraduje.

Otvoritev trgovskega prometa z Reko. Ponoči dne 24. na 25. t. m. se izvršila popolnoma otvorenje demarkacijske črte proti Istri, ki je bila doslej zaprta radi zamenjave denarja in radi nemirov v Trstu in Pulju, kakor poročajo z Reke. »Consiglio Nazionale« na Reki dovoljuje raditega svobodno izvozni promet v Jugoslavijo. Uvoz je sedaj odvisen od zagrebških oblasti, ki kakor znano, dovoljujejo uvoz samo onim, ki so dotične posle sklenili pred proglasitvijo splošne imortne prepovedi. (»Agrarmer Tagblatt«.)

Fr. Zelenik:

Carina in ž. Inoreja.

Neverjetno je, kako malo zanimanja vlada celo v krogih inteligence za gospodarska vprašanja, posebno pa za trgovsko — politična. Vprašanje valute in vojnih posojil je res zbudilo mnogo prekanja, ker se je po tem čutil vsak prizadej, vsak je videl razločno, kako bo šlo iz njegovega žepa. V posebnem strahu so podpisovalci vojnih posojil stare gnijle Avstrije, ki jih je vabila z visokimi obrestmi. Neumljivo je, da so bili ljudje tako kratkovidni in niso čutili pogina države, katero je držala skupaj le nasilnost in laž. Naša mlada država je nastala iz proste volje Jugoslovancev in kot taka bo ostala, bo uspevala. Njej lahko posvetimo vse zaupanje!

Izguba pri denarju in vojnih posojilih je precej vidna, zato se vse razburja. Če pa je izdelek ali izguba bolj zakrita, tedaj pa ostane vse mirno, celo oni, ki vedno vpijejo o praznem želodcu. Pred nekaj časom so prinesli časopisi kratko vest, da se 10. aprila sestane konferenca trgovskih zbornic v Beogradu, da razpravlja vprašanje carinske tarife. Ta konferenca je bila preložena. Pozneje se je vpeljala pri nas carinska tarifa prejšnje kraljevine Srbije. Tem vestem niso posvetili naši narodni gospodarji v listih niti ene nadalnje vrstice, čeravno je vprašanje carinske tarife tudi jako važno. V sled carine smo plačevali v stari Avstriji madžarskim magnatom in čitumom na leto nad 180 milijonov več za vsakdanji kruh; samo naš, zajutrek je stal nad 70 milijonov več. To so bili naravnost ogromni davki, če pomislimo, da je dobila Avstrija na realnih davkih 175 milijonov in na osebni dohodarini okoli 210 milijonov kron.

Ne bom v tem članku govoril o pomenu in vplivu carine na gospodarstvo in trgovino v splošnem, pokazati hočem le vpliv carine na živinorejo, ker je to jako važna panoga našega narodnega gospodarstva. Carinsko tarifo, ki je stopila v veljavo v bivši Avstriji leta 1906, je sklenil še parlament privilegirancev pod vplivom ogrskih magnatov. Ta parlament pač ni gledal na korist milijonov avstrijskega prebivalstva, poznal je le koristi ogrskih magnatov, avstrijskih veleindustrijev, posebno pa Habsburžanov, ki so bili največji krvošeci. Gospodje so bili med seboj in so priklimali k vsemu, kar jim je narekoval ravnatelj Kestranek, veleagrarni panekmečki vitez Hohenblum in pa Madžari. Ta parlament, ki se je moral ukaničiti ljudskemu, je hotel zapustiti grofovskim veleposostnikom, madžarskim magnatskim poljedelcem in pa židovskim industrijcem lep spomin.

Carina na krmila je vplivala jako neugodno na živinorejo, saj je znatno podražila razna krmila in s tem otežila položaj naših živinorejcev.

Pred letom 1906 je znašala carina na ječmen K 1.50 (0.50) številke v oklepaju povejo carino na blago iz Srbije, pa se zvišala na K 4.— (2.80), carina na oves K 1.50 (1.20) na K 6.— (4.80), carina na koruzo od K 1.— (0.50) na K 4.— (2.80) carina na moko za krmo od K 7.50 na K 15.— in za melaso na K 15.— Povišek carine je bil tedaj znaten in sledil mu je seveda tudi znaten povejšek cen. Znašal je od najmanj 11.37% na največ 23.78%, tedaj povprečno 18.47% številke govore jasno, tedaj ni potrebno izgubljati mnogo besed.

Navedem tu povprečne cene v letih:

leto:	oves:	ječmen:	koruza:
1900	5.80	8.40	6.30
1901	7.38	8.69	5.77
1902	7.39	8.30	5.94
1903	9.27	8.07	6.66
1904	6.75	8.69	6.77
1905	7.35	9.02	8.22
povprečno	7.32	8.53	6.61
1906	8.26	8.64	7.16
1907	8.46	9.42	6.93
1908	8.60	9.62	9.15
1909	8.19	9.83	8.11
1910	8.19	9.02	6.59
1911	9.67	10.31	8.06
1912	11.—	10.67	9.64
gospodarske	2.06	2.20	2.35

Povišek od povprečnih cen let 1900 do 1905 na povprečne cene let 1906 do 1912 v %:

	23-78	11-37	20-27
Navedene cene veljajo za 50 kg. Budimpešta. Tu slede cene raznih krmil na dunajski borzi. Tudi te cene stavimo za 50 kg radi lažje preglednosti.			
	1906	1912	
Ječmen	7.20—7.60	10.30—10.60	
koruza	6.80—7.00	9.35—9.65	
oves	8.95—9.25	11.50—11.75	
otrobi pšen.	5.05—5.10	8.50—8.60	
otrobi rženi	5.20—5.30	8.60—8.70	
slad	5.70—5.90	8.00—8.25	
suhi piv. odp.	5.70—5.85	7.50—7.80	

Res je, da se je zvišala tudi carina na živino, ali od tega povisjanja ni imel nobene koristi manjši živinorejec, ker zvišale se niso samo cene krmil, ampak tudi dneine in plače in ta povisek je požrl večji dobiček iz višjih cen živine, kakor je razvidno iz nižje navedenih podatkov.

Videli pa bomo, da je škoda še znatnejša, kot bi sklepali iz zgoraj navedenih cen. Pravo škodo vidimo še le, če primerjamo uvoz koruze, koje konzum je vidno raste.

Promet koruze je znašal (v milijonih stotov):

Leta	uvoz	izvoz	uvoz večji za
1908	0.79	0.10	0.69
1909	1.03	0.01	1.02
1910	0.64	0.27	0.37
1911	2.01	0.04	1.97
1912	7.40	0.01	7.39
1913	6.56	0.01	6.55

Ce pomnožimo te številke s poviškom carine, vidimo velikanski znesek, ki so ga plačali živinorejci samo za uvoženo blago brez ozira na razliko ki je je šla v žep madžar, magnatov. Tipoviški so bili najbolj občutni za našega malega živinorejca, ker on je pač moral skoraj vse dokupiti.

Poglejmo sedaj, kako so porastle cene mesa. Navedem povprečne cene na Dunaju:

Leta	cena	leta	cena
1899	1.52	1906	1.68
1900	1.62	1907	1.75
1901	1.52	1908	1.73
1902	1.51	1909	1.71
1903	1.53	1910	1.77
1904	1.58	1911	1.95
1905	1.62	1912	2.09

povprečno 1.54 1.81

Povišek cen mesa je znašal tedaj povprečno 23.37%. Povisala se je cena mleka za okoli 30.67%. Na videz izgleda, da je dobil živinorejec (imamo vedno pred očmi manjšega živinorejca) precej več za svojo živino, kot poprej pred poviškom carine in tudi so avstrijski plemeniti velepoljedelci tako trdili. Iz okrožnice, ki jo je leta 1913. izdala njihova »Zentralstelle«, navedemo to: Za mleko in tele dobi živinorejec 80 K (približno) več, za ječmen, ki je vsled carine za 2 K 80 v dražji, plača 14 K več, mu ostane tedaj 66 kron večjega dobička iz povisjanja carine.

Vkljub temu, da je izračunala to plemenitška »Zentralstelle«, rečem še enkrat, da je njen račun goljufiv in so z njim obrisali le oč manjšemu kmetovalcu in živinorejcu.

Niso obenem tudi povedali, da se je vsled višjih cen vse podražilo in da mora manjši živinorejec dražje plačati živila za sebe, kojih navadno ne pride la dovolj za lastno potrebo, niso povedali, da se je podražila znatno delavna moč delavca, tovarniški in drugi izdelki in te podražitve so požrle povisek pri živini. Koristi so imeli le plemeniti in drugi veleagrarni, manjši živinorejci pa je trpel škodo. Veleagrarni so pridela dovolj krmil in živil, niso teh dokupovali, zato so imeli pač ves dobiček v svojem žepu. Okoli 11.000 teh bogatašev je spravljalo ogromne dobičke na škodo milijonov ljudi na kmetih in v mestu.

Da je vsled višje carine na krmila trpela živinoreja, je povdarjal posebno poslanec Carli v parlamentu leta 1913.; rekel je, da v trentinskem okraju na Tirolskem imajo krasne planinske pašnike, ali kaj pomagajo, ko pa imajo živinorejci vedno manj živine, ker je čez zimo ne morejo prerediti. Ne zadovoljujemo se pa le s trditvijo tega poslanca, vzemimo v dokaz zopet številke. Navajam številke, ki nam jih podaja štetje v letih 1900 do 1910. Pod mlado živalijo je navedena živina pod eno leto starosti (teleta, junice, junčki):

	1900	1910	v letu 1910 šteto v glavi manj kot v letu 1900 v %
mlade živine	1799.6	1725.9	73.8 4.1
odrasle živine	7711.6	7433.9	277.6 3.5
živine sploh	9511.2	9159.8	351.4 3.7

To pomanjšanje pa moramo toliko bolj vpoštevati, ker so prejšnje štetve kazale, da se je živinoreja dvigala za povprečno 10%. Vsak mora pritrditi profesorju Ranchbergu, ki je rekel: »Štetje živine je dovolj jasno pokazalo, da je sedanja agrarna politika bankrotna.« Proti njej je potem nastopil poštenjak Silva — Tarouca v gospodarski zbornici. Na Nemškem sta nastopila proti visoki carini na krmila agrarna voditelja Wachhorst in dr. Heim.

V stari Avstriji je tedaj propadal na korist ogrskih magnatov in av

Nainovejša poročila.

(Današnja posebna poročila.)

Sprejem ostankov Zrinskega in Frankopana.

Maribor, 27. aprila. Posebni vlak, ki je vozil ostanke mučnikov Zrinskega in Frankopana, se je odpeljal s delegacijo zagrebškega slavnostnega odbora danes zjutraj ob 8 iz Zagreba. Z vlakom so se peljali poleg odbornikov tudi delegati vseh večjih zagrebških korporacij, da pozdravijo na meji Jugoslavije ostanke naših mučnikov. Skupno se je vozilo okrog 150 ljudi. Na vseh postajah od Zagreba do Maribora so se zbirale množice prebivalstva, ki so pozdravljale s cvetjem in narodnimi zastavami vlak. Železniške postaje so bile okrašene z zelenjem, cvetjem, zastavami in napismi: »Živela Jugoslavija!« »Slava narodnim mučnikom Zrinski-Frankopanu!«

Ob 1. popoldne je prispel vlak v Maribor, živahno pozdravljen od ogromne množice prebivalstva, ki je prirejale zlasti burne ovacije Hrvatim in Srbom. Ko so izstopili zagrebški delegati iz vlaka jih je pozdravil v imenu slovenske vlade okrajni glavar dr. Pfeifer, ki je v svojem govoru poudarjal veliko radost, da more na mariborskih tleh pozdraviti brate Hrvate in Srbe. Za tem je pregledal general Majster oddelke mornarjev, ki so dospeli s posebnim vlakom ter jih pozdravil s prisrčno dobrodošlico. V imenu delegatov in gostov iz Zagreba se je zahvalil dr. Bradaška, ki je poudarjal v svojem govoru veličino našega narodnega ujedinjenja ter se z najsrčnejšo pijetostjo spominjal narodnih velikanov Zrinskega in Frankopana, ki sta bila prva prožeta misli narodnega ujedinjenja in svobode.

Po enournem odmoru se je odpeljal poseben vlak proti Spilju, Jugoslovanska predstraža, ki čuva na demarkacijski črti v Spilju, najsevernejši meji Jugoslavije, je pozdravila goste z živahnim streljanjem iz pušk. Spilje je bilo okrašeno z jugoslovanskimi zastavami, a na kolodvoru je bil postavljen velik slavolok z napisom: »U tvom polju, daj jim groba — Tvojim cviječem grob jim kiti!«

Par minut po prihodu mariborskega vlaka je došel od nasprotne strani tudi vlak z ostanki naših mučnikov. Prišel je se tih, svečanostno.

Častna sotinja mariborskega pešpolka je oddala v pozdrav dve salvi iz pušk, iz bližnjih grmov pa so pričeli grmeti srbski topovi. Med grogovitimi vzklikanjem: »Slava narodnim mučnikom!« se je vlak ustavil v postaji. Okrašen je bil z vencem in cvetjem. K vozu z ostanki je pristopilo odposlanstvo jugoslovanskih severoobmejnih čet ter položilo venec z napisom: »Najsevernejša posadka Jugoslavije — prvima narodnima mučnikom!« Stledile so deputacije okoljskih občin, ki so tudi polagale na krsti vence in šopke. Bili so to svečanostni in ganljivi trenutki.

Po celi okolici, kamor sega oko, se vijejo naše zastave in celo na nekdanj tako ponosnem, nedostopnem gradu barona Brucka palapa velika slovenska trobojnica. Dr. Rozina, predsednik JDS v Mariboru je nagovoril odposlanstvo, ki se je pripeljal iz Dunajskega Novega mesta, poudarjajoč veselje cellega troimenega naroda, da so se ureničile stoletne stnje. Zahvalil se mu je dr. Velimir Deželšč — Mirno in svečano, kakor je prispel, se je vlak tudi odpeljal. Cela pot od Spilja do Maribora je bil prav triumfalni pohod naših starih velikanov. Na vseh postajah so bile zbrane velike množice naroda, ki so izkazale čast ostankom naših prvih borcev. Ljudstvo je prepevalo pod vodstvom učiteljev in duhovnikov »Lepo našo domovino« in »U boj, u boj...« ter pozdravljalo z zastavami vlak.

Vrhunec je doseglo slavlje v Mariboru. Na kolodvoru se je zbralo nad 20.000 ljudi iz mesta in okolice. Šoleka mladina, deklice v belih oblekah z vencem, je tvorila špalir. Nepopisen bil prizor, ko je prihajal vlak. Vojaška godba je zaigrala »U boj, u boj«, 4 bataljoni jugoslovanske armade so oddajali salvo za salvo. Z gričev okrog Maribora so grmeli topovi, po zraku pa so krožili aeroplani ter spuščali šopke in cvetje. Občinstvo je vzklikalo »Slava mučnikom!«, »Živela Jugoslavija!« Tudi v Mariboru so položili zastopniki slovenskih občin in drugih korporacij brezštevne vence na krsti. Poverjenik za uk in bogocastje dr. Verstovšek je pozdravil v vznesenem govoru kosti Zrinskega in Frankopana. Za njim je govoril general Majster, ki je izrazil svoje veselje, da more kot jugoslovanski general pozdraviti naše prve zarotnike. Prizor, ki je sledil sedaj, ne bo pozabil nihče, ki ga je doživel. General je izvelekl sabljo in pozval vse navzoče častnike, da prišejejo, da ne bodo mirovali prej, dokler ne osvobodimo izpod tuje jarma zadnje pedi jugoslovanske zemlje. Gozd sabelj in bajonetov je za blestel v zraku in vsi navzoči častniki

in vojniki so ponavljali na generala: »Prisegamo!« Mariborski škof dr. Nepotnik je opravil ob asistenci mnogobrojnih duhovniških cerkveni obred in blagoslovil svete kosti.

Iz bližnjih gričev pa so vnošili zgrmeli jugoslovanski topovi...

NEMSKA POBESNELOST.

Radgona, 26. aprila. V petek zvečer so renegati v Dedoncih vrgli predsedniku izobraževalnega društva Pintaliču, ki je spal, gorečo granato na postelo. Odrhala mu je obe nogi. Kmalu nato je umrl. Pogreb se vrši v ponedeljek. — Ta čin je sad hujškanja drja Kamnikarja. Ljudstvo obupuje. Zaščite ni nobene. Zahtevamo takoj varstva od vlade. — »Murska Straža«. (Dedonci se nahajajo v nevtralnem pasu.)

RAZBURJENJE V ITALIJI.

Lucern, 25. aprila. (Zakasnelo.) Razburjenje v Italiji raste vedno bolj. Vlada razširja vesti, da stoji Anglija in Francija na njeni strani. Zbornica se sestane 29. t. m. V ponedeljek ministrski svet. Tudi socialisti se posvetujejo, kaj storiti. Rim je kakor blazen. Casopisje besni in strašno zmerja Wilsona in Steeda. Temu pripisujejo odločen vpliv na držanje Anglije. Casopisje dolži Wilsona, da je hotel zasadi klun med vlado in ljudstvo. Tudi Sonnino pojde iz Pariza.

ŠVICARSKI GLASOVI.

Lucern, 26. aprila. Švicarsko časopisje piše v našem smislu. Pravijo, da ni nobena sreča za Italijo, če dobe jadranska mesta in če bi radi njih razgnali pariško konferenco, ker bi neutolajljivo jugoslovansko sovraštvo sililo Lahe za vedno k oboroževanju in ker morajo laške kolonije ob Jadranu končno pripasti Jugoslaviji. Drugi listi primerjajo vojne cilje Lahov in Američanov ter pravijo, da so jugoslovanske želje bližje ameriškim načelom, kakor laške zahteve.

FRANCOSKI GLASOVI.

Geneve, 26. aprila. Francosko časopisje je včeraj in danes registriralo in objavljalo samo tekst Wilsonove note.

AMERIKANCI V AZIJL.

Geneve, 26. aprila. Iz New Yorka javljajo: Radi spopadov Amerikancev z Japonci na Kitajskem in v Koreji je poslala Amerika oddelek 10.000 mož v istočno Azijo v pojačenje svojih garnizij.

BOLJEŠEVIKI POZIV.

Geneve, 26. aprila. Zinovjev je razposlal po svetu za 1. maj radiografski poziv na svetovno revolucijo, naslovljeno na Kuna v Budimpešti, sovjetsko republiko v Monakovem, »Avanti« v Milanu, »Populaire« v Parizu, »Volkszeitung« v Leipzigu, »Populaire« v Lyonu in sovjet v Varšavi. Eiffel je radiogram sprejel in ga francoski listi objavljajo v izveščku.

BARZILAI IZJAVLJA.

Geneve, 26. aprila. Barzilai je izjavil v Parizu, da je Italija po volji naroda opustila svojo nevtralnost, se borila 41 mesecev in izgubila pol milijona svojih sinov ter vse svoje narodno premoženje, pa da za to ne opusti zahteve po varnosti svojih mej. Ljudstvo naj samo odloča...

ANGLEŠKI GLASOVI.

Geneve, 26. aprila. »Times« upajo, da se bodo Lahi pomirili in pravijo, kakor bi rekli mi nekako, da je pamet boljše kot žamet. »Daily Telegraph« vidi v Orlandovem manifestu že pričetek popuščanja. »Morningpost«, »Daily Chronicle« in »Daily Express« napadajo Wilsona. »Daily News« branijo Jugoslovane.

SVICA.

Geneve, 26. aprila. »Gazette de Lausanne« zahteva, naj se že enkrat ustanovi v Beogradu švicarsko posla-ništvo.

PRED WILSONOVO NOTO.

Geneve, 26. aprila. »Petit Parisien« je v soboto prinesel nova pojasnila o dogodkih pred noto. Wilson je svojo noto imel sestavljeno že pred enim tednom in je hotel naj bi nota napravila utis na rimski parlament, v katerem naj bi bil Orlando imel imperialističen govor. V ponedeljek je on sam Orlando razložil svoje stališče in mu obenem predlagal takšno ureditev, po kateri Reka bila mednarodno svobodno mesto. Sušak na jugoslovanski in bi Jugoslavija dobila obenem mandat nad Reko, pri čemur bi bile narodnostne pravice Lahov na Reki zagotovljene in bi Lahi dobili kot strategično oporišče štiri dalmatinske otoke, po možnosti takšne z najbolj redkim prebivalstvom, do čim bi vse drugo v Dalmaciji pripadalo nam. Wilson je Orlando najenergičnejše zatrdil, da londonski pakt za njega ne eksistira. Orlando in Sonnino sta bila na to strašno razburjena in se nista hotela dalje razgovarjati. V torek sta ostala doma. V sredo je Clemenceau pozval k sebi Barzilaia, na kar so se pogajanja zopet pričela. Lahi so kot zadnji minimalni predlog zahtevali, da dobe Reko in vse dalmatinske otoke. Zadar in Šibenik naj ostaneta pod zvezo narodov, toda z laškim mandatom. Wilson in Lloyd George sta to zahtevo energično odbila in Wilson se je odločil objaviti svojo noto. V četrtek zjutraj je bilo treba že prosti, da pridejo k posvetovanjem, ker so hoteli vplivati že s pripravi na odotovanje. Ker pa niso s tem dosegli nobenega vpliva, so zares odstopali. Oni Lahi, ki so ostali v Parizu, se ne bodo udeleževali konference, s čemur pa ni rečeno, da ne bodo delali. Po zasedanju parlamenta se bo Orlando

gotovo še vrnil v Pariz. Lahi delajo na tri načine: Radi bi ponovili takozvani majski čudež iz leta 1915, in razdražili ulice, drugi hujšajo Japonce, ki tudi niso zadovoljni s konferenco, in tretji se spravljajo v kooperacijo z nemškimi delegati.

PO OBJAVI NOTE.

Geneve, 26. aprila zvečer. Sonnino in Salandra sta danes ob 2. zapustila Pariz. — V Parizu prevladuje mnenje, da se bodo Lahi končno vendar le vda-li. Globok vtis je v Parizu napravila čilenica, da Wilson Lahov ne kaznuje radi držanja ekstremnih nacionalcev in da jim hoče vseno izolirati posojilo 250 milijonov dolarjev. Wilson je junak dneva. Vodstvo delavske stranke v Londonu mu je poslalo brzolavno čestitko in izjavilo, da je z njim solidarno. »Westminster Gazette« in »Evening News« tudi pozdravljata Wilsona, iz ameriških krogov se poroča, da poseduje Wilson izjavo solidarnosti, ki sta jo podpisala Lloyd George in Clemenceau in da je samo iz taktičnih razlogov Wilson noto objavil sam.

ZMANJSANA ČETVORICA.

Geneve, 26. aprila zvečer. Četvorica je sedaj trojica in in nadaljuje svoja posvetovanja brez Lahov. Na dnevnem redu je Ključav.

FRANCIJA IN ITALIJA.

Pariz, 26. aprila ob 10. 14 minut zvečer. — Izvirno poročilo od »Agence Havas« — Francija goji živahno simpatijo za Italijo in spremlja vse faze razvoja krize, ki je nastala veld Wilsonovega sporočila. Politični in parlamentarni krogi v Parizu izjavljajo, da morajo francosko — laški interesi ostati solidarni in da je treba skupno iskati obrambo narodnih interesov. Francija in Italija morata dobiti varnost svojih mej. (Ni gotovo, ali ima ta nota namen vzeti maršsko — laškemu sporu njegovo ostrino, ali pa znači, da se postavlja Francija odkrito na stran Italije?)

KAJ PRAVI PRIJATELJ HERRON?

Geneve, 26. aprila. Naš poročevalec se je obrnil na Herrona in ga vprašal, kaj misli Wilson k laškemu obnašanju. Herron, čegar izjave so nam še v »Svežem nemilem spominu, je brzolavno odgovoril: »Naj bodo mnenja še tako različna in nasprotja med Wilsonom in Orlandom še tako velika, je gotovo, da se prijateljski občutki Wilsona za ljudstvo Italije ne menjajo. Nedotakljiva pa ostane Wilsonova namera, da v resnici izvrši, kar je uvidel, da je najbolje v interesu ne samo Italije, ampak vseh na mirovni konferenci zbranih narodov.« Iz te diplomatično previdne izjave je razvidno: 1. Wilson se ne bo vdal. 2. Brez povičja neče žaliti laške občutljivosti. 3. Zauja na laško ljudstvo proti laškemu imperializmu.

LAHI POBLAZNELI.

Geneve, 26. aprila zvečer. Laško razburjenje raste. »Popolo d' Italia« imenuje Wilsonovo noto blazen čin cesarja vseh demagogov, očita Angliji isiljevalno roparsko politiko in Franciji črno nevaležnost. Pri Wilsonu prilizno časopisje s »Secolome« je okrenilo in razbil po svojem včerajšnjem altfaju. »Corriere della Sera« izraža odkrito tople simpatije za Nemce. Orlando je postal formalno demisijski. Brez dvoma bo odklonjena. Pariško časopisje z izjemo laških propagandnih listov pričinja obotavljaje hvalliti Wilsona, toda s skrbjo, kaj bo sedaj s konferenco. V kolikor je še nezadovoljnosti, prihaja od nekaterih desničarskih osebnih Wilsonovih nasprotnikov, ki grajajo, da je tako nesrečno izbral čas objavljanja svoje note tik pred prihodom nemških delegatov. Pravijo, da bi bil moral to storiti že zdavno prej. »Matine« piše, da so se na konferenci motili vsi in pravi, da odotovanje Lahov ne sme pomeniti preloma, ker so Lahi edina velesila, ki stoji skupno s Francijo na meji. »Temps« piše, da je ameriško — laški konflikt treba poravnati in da je treba izogniti se vsakemu nepopravljivemu dejanju. Vkljub neresnemu jadranskemu problemu je treba podpisati mir z Nemčijo. — Ta članek je inspiriran in jasno kaže smer francoskih skrbí. »Journal des Debats« pravi, da se je zgodilo, kar se je zgoditi moralo, in da je laško — jugoslovanski spor nastal laško — ameriški spor. Čestita Wilsonu, da je odrekel Reko in Dalmacijo Lahom in objavil svoje razloge. Obžaluje samo, da se je to zgodilo tako pozno. Pravi, da ne bo francoski davkoplačevalec dal nobenega vinarija za utrditev laške nadvlade nad Jugoslovani, če bi francoska vlada hotela postati sokriva nadaljnjega zasluževanja komaj osvobodljenih narodov. Lahom ne smemo pomagati do hegemonije nad Balkanom, pri čemur bi Lahi bili nasledniki in zavzniki Nemčije. »Figaro« pravi, da Wilsonova nota ni prijetna in da dokazuje, da se ni posrečil kompromis med upravičenimi laškimi zahtevami in Wilsonovimi načeli. »Echo de Paris« napada Wilsona, da je pretresel zvezo. Najostreje napade na Wilsona je cenzura zaplenila. Ostali so še napadi, kakor: bedaste stipulacije, mlavca praznih fraz, kramarjia, Lahov ne smemo zapustiti, mi se držimo londonske pogodbe itd. »Action française« slično. »Oulots« upa, da se bo spor pomiril, računa pa z vojno Italije proti Jugoslovanom. »L'homme Libre« suhoparno pripominja, da bodo Wilsonove besede imele v Italiji velik odmev. Ta list, Clemenceauov organ, je prehod k listom levic, ki so soglasno za Wilsona. »Humanite« svečano odreja Italiji pravice do aneksij ozemlja, ki je po pravici naše, in ne pri-znava londonske pogodbe. Pravi, da se Orlando zapustil Pariz, ker mu je Wilson strgal izjavitno masko z obraza. Celó »Populaire« in levi socialisti, ki sicer

niso avdušeni za Wilsona, ga to pot glasno pozdravljajo. »New York Herald« je proti Wilsonu. »Chicago Tribune« za njega. Švicarsko časopisje je soglasno proti Italiji in pozdravlja Wilsonovo izjavo, da je Italija nasproti severu separatna, kar pomeni, da je Wilson odklonil laško zahtevo po aneksijah v Tesinu.

AMERISKO ČASOPISJE.

Lucern, 27. aprila. Ameriški oficelni krogi so z velikim interesom sprejeli direktno Wilsonovo poročilo Italiji. Znano je bilo že prej, da se nasprotje med Wilsonom in Sonninom bliz za vrhunec. Amerika računa s padcem Sonnina. Tudi računa s tem, da bosta Anglija in Francija Wilsona podprli in da pošlje Italija v Pariz novo drugače sestavljeno delegacijo. »New York World« pravi, da bo Wilsonov čin zopet priboril zaupanje mirovni konferenci. Laška Reka bi pomenila novo vojno. Republikanski senator Johnsen je izjavil, da upa, da ostane Wilson pri svojih načelih in da ne bo priznal nobene tajne pogodbe. Naš idealizem ne sme služiti za zaslužjenje drugih narodov na temelju tajnih pogojev. Druga vsuška ameriška osebnost je izjavila, da če se bo Italija še nadalje obnašala, kakor sedaj, je bolje, da izostane od konference. Znamenito je torej, da se celo republikanska stranka, ki je sicer Wilsonu nasprotna, strinja z njim in da glas »New York Herald«, ki so ga Lahi kupili za težek denar, ni nič pomagat.

PRVI MAJ.

Geneve, 27. aprila. V Parizu in v industrijskih centrih so zbrane čete.

DELIRIJ.

Lucern, 27. aprila v noči. V četrkovni seji, ki se je Orlando še udeležil, ni bilo nobene meritotične diskusije. Orlando je prišel samo da izjavi: Ker očitata vladi, da ne zastopa volje laškega ljudstva, izvajam konsekvence in odpotujem, da dohim od parlamenta nov mandat. — Orlandovo potovanje je podobno onemu slavnemu triumfatorskemu spredu, ki ga Italija priredi vsakemu vladajočemu ministrskemu predsedniku, če je treba. V Turinu je došlo do delirija nacionalistične blaznosti. Orlando je na trgu Carlo d'Alce z avtomobila govoril množici čes, šest tednov sem pravil pravice Italije in moja zadnja beseda je bila »ne«, ker vem, da sem govoril vam iz erca. Množica je navdušeno tulila. Podobno, ko je govoril Diaz Danes zjutraj je Orlando došel v Rim, na kar se je takoj sestel ministrski svet. Rimski župan je povabil D' Annunzia, naj govori za Italijo pnosne besede celemu svetu v tej usodni uri, naj pokaže celemu svetu laško dušo. (Bitte recht freundlich!) Pripravlja se torej nov majski čudež. Brez primerje, je kako goljufa laška vlada svoje ljudstvo. Celó časopisje ponavlja vse orglje ameriških, angleških in francoskih glasov proti Wilsonu in popolnoma zamolči, da so vsi Amerikanci in Angliji in velik del Francozov na strani Jugoslavije. V Milanu so bile včeraj velike demonstracije dijaštva, ki je vpilo: »Doli s Wilsonom!« Lahi imajo pa še druge skrbí. Delavska konfederacija je včeraj sklenila ostro resolucijo. Cenzura jo je močno pobelila. Iz ostalega teksta: Protest proti imperialističnim zahtevam in sklepom v Parizu in proti aneksiji ozemlja, ki je etnografična last drugega naroda. Zahteva za prvi maj svoje mesto parlamenta, takojšnjo demobilizacijo, amnestijo, umik Antantnih čet iz Rusije in Ogrske, objavo vseh dokumentov o pogajanjih v Parizu, vrsto socijalnih reform. — Povsod koder se je Orlando vozil, so se priredile imperialistične manifestacije. V Modane so našli v Orlandovem vlakcu neko damo brez legitimacije. Govorila je zmedeno. Pravijo, da je nameravala atentat. V Benetkah je ljudska množica na dan Sv. Marka naenkrat zapazila D' Annunzia, ki je izza nekega stebra opazoval svečani Markov sprevod, in začela histerično tuliti: »Živio, blagosloviljenec Gospodaj! Živio naš odrešenik! Prismojene ženske so popadale na kolena, druge so zagnale vrišče, stegovala roke k nebu in zahtevale, naj D' Annunzio pomaga. D' Annunzio je skočil na ekstrado in zaklical: »Včerajšnji grozopolni popoldan sem preživel nekaj mirnih ur na polju Sv. Pelagija, da pripravim svojo strojno puško in pritrdim bombe na svoje dunajsko letalo. To je moja dolžnost, ker sem vojak. Evo zastavo Reke! Ona ne govori, ona nam ukazuje! V vseh naših zastavah je glavna barva rdeča. Kaj pa naj poleg krvi pomeni zelena? Nado? Mi nimamo več Nade. Mi imamo voljo! Mi hočemo! Onjte! Mi hočemo!« Cela množica je razburjeno tulila: »Vogliamo!« — »Ponavljajte to, da bo beseda mogoč postala. Vsa izmed vas! Benetke! Svoje morje in svoje murvece morate braniti in se podvreči novi borbi!« Vsi tulijo »Dale!« »Is Benetk doni glas Rima: »Ti s menoj, jaz s teboj, obo s Reko, Zadrom, Šibenikom, Splitom, Dubrovnikom, Kotorom, — ves Jadran mora biti naš. — To je bil višek. Vsa Italija posnema ta benetški dogodek in se je zarila v nepopisen nacionalistični delirij. — Časopisja ne

omenja francoskih zatrtjevanjih simpatij ali pa hladno pravi, da ne rabijo besed, ampak dejanj. »Corriere della Sera« napada »Temps« radi zgoraj javljenega inspiriranega članka in pravi, da ni evropskega miru, dokler ne bo Italija zadovoljna.

DRUGI GLASOVI.

Geneve, 28. aprila. Francosko časopisje se krčevito trudi s nadaljevanjem popustljivega razpoloženja. Omeniti je treba ameriški »New Republic«, ki ostro napada laško vlado in piše: Laški kmetje morajo gladovati, ker stoji uradniki pod vplivom izvestih finančnih krogov in ker so opojeni s imperialističnimi idejami. Sedaj sabotirajo mirovna pogajanja. Italija nujno potrebuje drugo vlado.

Poročila ljubljanskega dopisnega urada.

NASI DELEGATI PRI WILSONU. LDU. Bern, 26. aprila. Jugoslovanski tiskovni urad v Parizu poroča: V petek ob enajstih dopoldne je sprejel Wilson slovenske delegate dr. Ivana Schvegla z Bleda, dr. Gustava Gregorina iz Trsta in dr. Bogomila Volnjskega iz Štajerske. V razgovoru, ki je trajal pol ure, so delegati razložili Wilsonu položaj Slovencev. Predsednik je poslušal s živim zanimanjem njihovo poročilo. Delegate so izročili gđ Wilsonovi album s 10.000 podpisal slovenskih deklet.

Društvene vesti in prireditve.

Akad. društvo »Slovenija« vabi vse člane in starešine, da se udeležijo seštanke, ki se vrši v sredo 30. aprila ob 8 zvečer v gostilni »pri Rožici« v Zidovski ulici v takozvani češki sobi v I. nadst. Predmet seštanke: pogovor, eventualno sklepanje glede obstoja društva in ukrepitev s društvenim premoženjem posebno društveno knjižnico, ki se nahaja sedaj v Ljubljani. — Dr. Gorican, dr. Luschützky, dr. Zalokar.

Muzejsko društvo za Kranjsko. Občni zbor muzejskega društva za Kranjsko se vrši v torek, dne 29. aprila ob 4. popoldne v muzejskih prostorih. Ker naj se ustanovi društvo nova smer, je želito, da se društveni udeležijo čim najštevilnejše.

Slovenjebistriško učiteljsko društvo ima svojo majniško zborovanje v nedeljo, dne 4. maja točno ob 2. popoldne v hotelu »Jugoslavija« (poprej Avstrija) v Slov. Bistrici. Reševale se bodo društvene zadeve, med drugim se bo postavil kandidat učitelstva za okrajni šolski svet Slov. Bistrice. Gosp. dr. Reisman bo imel predavanje o pesniku Bezučcu. Polnoštevne udeležbe se nadeja odbor.

Klub naprednih slovenskih akademikov v Celju je poklonil učiteljski knjižnici celjske državne gimnazije znatno število prav lepih knjig, za kar se mu učiteljski zbor iskreno zahvaljuje.

Aprovizacija.

† Peki in prodajalci kruha se vabijo, da predložijo takoj vse krušne karte v mestni posvetovalnici, da se jim bode moglo v torek nakazati moko.

† Gg. načelniki krajskih komitetov se vabijo, da se zanesljivo udeležijo seje, ki se vrši v torek ob 5. uri v mestni posvetovalnici.

† Aprovizacija. Civilnim državnim vpokojencem in njih vdovam in sirotam se bodo prodajale v Gradišču št. 8 v sredo, četrtek in petek 30. aprila in 1. in 2. maja popoldne ob 2. do 7. ure kranjske klobase, po en komad na osebo. Na vrsto pridejo v sredo stranke od A do L, v četrtek od M do R in v petek ostale. — Stranke naj si preakrbe potreben drobiž, ker se ga pri prodaji ni ma na razpolago.

† Krompir na rdečo izkaznice A. Stranke s rdečimi izkaznicami A prejmejo krompir v torek, dne 29. t. m. pri Mühleisnu na Dunajski cesti. Določa se ta-le red: dopoldne ob 8. do 9. štev. 1 do 90, od 9. do 10. štev. 91 do 180, od 10. do 11. štev. 181 do 270, od 2. do 3. štev. 271 do 360, od 3. do 4. štev. 361 do 450, od 4. do 5. štev. 451 do konca. Stranka lahko dobi vsako množino. Kilogram stane 40 vinarjev.

† Kls za I. okraj. Stranke I. okraja prejmejo kis v torek, dne 29. t. m. na krompirjeve izkaznice pri Mühleisnu na Dunajski cesti. Določa se ta-le red: dopoldne ob 8. do 9. štev. 1 do 200, od 9. do 10. štev. 201 do 400, od 10. do 11. štev. 401 do 600, od 2. do 3. štev. 601 do 800, od 3. do 4. štev. 801 do 1000, od 4. do 5. štev. 1001 do konca. Stranka dobi za vsako osebo po pol litra kisa. Liter kisa stane 2 K 20 v. Pripravi je drobiž.

Poizvedbe.

Izgubila se je kratkodična, temnorjava lovska psica. Čule na ime »Ilka«. Odda naj se proti nagradi v Komenskemu ulici 8/L.

Pri včeršnjem plesu v Narodnem domu se mi je izgubila pampudura s perlam. Ker pa se nahajajo v nji važni ključki in denarnica, prosim, da je pošten najdi-telj vrne proti nagradi v knjižarni L. Schwentner.

† Praktična trafika. Angleški list poroča, da romunska trafika ni potovala v Pariz in London samo v dekorativno — politične svrhe, marveč je tudi pridno delala za svoj narod, in sicer z uspehom. Posebila je razne industrijske in bankirje ter razpravljala z njimi o izvozu petroleja in investicij zaveznškega kapitala v Romunijo.

Izdajatelj in odgovorni urednik: Valentin Kopitar. Lastnik in tisk »Narodni slovenski«.

